

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE



Mezinárodní rozvojová studia
(Prezenční studium)

Petr Pavlík

**Příležitosti a ohrožení českých rozvojových aktivit
v Jemenu**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

OLOMOUC 2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškeré použité prameny uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci dne 2. května 2007

.....

podpis

Tímto bych chtěl poděkovat Doc. RNDr. Pavlu Nováčkovi, CSc. za cenné rady, vstřícný a odborný přístup.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Petra Pavlíka

obor Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu: Příležitosti a ohrožení českých rozvojových aktivit v Jemenu

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Cíl práce
3. Charakteristika Jemenu
4. Jemen jako prioritní země české rozvojové politiky
5. Perspektiva českých rozvojových aktivit v Jemenu
6. Závěr
7. Resumé (v angličtině)
8. Seznam literatury
9. Případné přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah původní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Kobrová Alena: Zahraniční rozvojová pomoc České republiky v působnosti Ministerstva životního prostředí, MŽPČR, 2002

Brůhová Stanislava: Krásy osy zla: Irán a Jemen. A+U Design, 2003.

Kavan Miroslav: Jemen. 1968

Jelínek Petr: Rozvojová politika Evropské unie. Ústav mezinárodních vztahů, 2003.

Die Volksdemokratische Republik Jemen: Geschichte, Natur, Wirtschaft. 1986.

Vedoucí bakalářské práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: 22. 6. 2005

Termín odevzdání bakalářské práce:

L.S

.....
Vedoucí katedry

.....
Vedoucí bakalářské práce

V Olomouci dne 22. 6. 2005

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	10
Vymezení tématu, cíl práce	11
Metodika práce	12
1. Česká rozvojová spolupráce	13
1.1 Hlavní cíle a principy ZRS ČR	13
1.2 Institucionální zajištění ZRS ČR	13
1.3 Prioritní země	14
1.4 Významné dokumenty a zákony ovlivňující ZRS ČR	15
1.4.1 Základní programový materiál zahraniční politiky ČR:	15
1.4.2 Základní dokumenty v oblasti ZRS ČR:	15
2. Charakteristika Jemenu	17
2.1 Fyzicko-geografická sféra	17
2.1.1 Povrch	17
2.1.2 Klima	17
2.1.3 Vodstvo	18
2.1.4 Fauna a flóra	18
2.2 Socioekonomická sféra	19
2.3 Novodobá historie	20
2.4 Státní zřízení	20
2.4.1 Hlava státu	21
2.4.2 Výkonná moc	21
2.4.3 Zákonodárná moc	21
2.4.4 Soudní moc	21
2.4.5 Členství země v mezinárodních organizacích	21
2.6 Historie rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem	22
2.7 Současný program rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem	23
3. Hlavní problémy Jemenu	25
3.1 Populační problémy	25
3.1.1 Populační růst	25
3.1.2 Geografické rozložení obyvatelstva a vnitřní migrace	26
3.1.3 Postavení žen	26
3.1.4 Dětská práce	27
3.2 Voda a vodní zdroje	27
3.2.1 Nerovnováha vodních zdrojů	28
3.2.2 Správa vodních zdrojů	28
3.3 Lidské zdroje	29
3.3.1 Zdravotnictví a zdraví Jemenců	29
3.3.2 Školství a vzdělávání	30
3.4 Energetika	31
3.5 Khat	32
3.5.1 Co je to Khat (Catha edulis)?	32
3.5.2 Khat v Jemenu	32
3.5.3 Khat a Gender	33
3.5.4 Khat, zemědělství a vodní zdroje	33
4. Strategie redukce chudoby	34

4.1 Sektorové strategie a cíle	34
4.1.1 Populační problematika	34
4.1.2 Zdravotnictví	35
4.1.3 Školství a vzdělání	36
4.1.4 Vodohospodářství	38
4.1.5 Energetika	39
4.1.6 Sociální zabezpečení	40
4.2 Současná rozvojová spolupráce s Jemenem	41
4.3 Rozvojové příležitosti ČR v Jemenu	42
4.3.1 Energetika	43
4.3.2 Vodohospodářství	44
4.3.3 Vzdělání	44
4.3.4 Doporučení	45
4.4 Ohrožení rozvojových aktivit v Jemenu	45
4.4.1 Kmeny a terorismus	45
4.4.2 Korupce	47
4.4.3 Výkyvy v cenách ropy	48
Závěr	49
Shrnutí	51
Summary	52
Použité zdroje	53
PŘÍLOHY	57
Příloha č. 1: Mapa Jemenu	58
Příloha č. 2: Administrativní členění Jemenu	59
Příloha č. 3: Roční úhrn srážek v Jemenu	60
Příloha č. 4: Počet obyvatel Jemenu v letech 1960-2005	61
Příloha č. 5: Urbanizace v Jemenu	62
Příloha č. 6: Hustota obyvatel v Jemenu	63

Seznam použitých zkratek

CPI	Index vnímání korupce
DAC	Výbor pro rozvojovou spolupráci
EAO	Ekonomicky aktivní obyvatel
EU	Evropská unie
FAO	Organizace OSN pro výživu a zemědělství
FATF	Finanční akční výbor proti praní špinavých peněz
GCC	Rada pro spolupráci zemí Zálivu
HDI	Index lidského rozvoje
JeAR	Jemenská arabská republika
JLDR	Jemenská lidově demokratická republika
JR	Jemenská republika
LDCs	Nejméně rozvinuté země světa
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí
MF	Ministerstvo financí
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZe	Ministerstvo zemědělství
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NGOs	Nevládní organizace
ODA	Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
RB OSN	Rada bezpečnosti OSN
SSZ	Systém sociálního zabezpečení
UNCAC	Konvence OSN proti korupci
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji

UNDP	Rozvojový program OSN
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNIDO	Organizace OSN pro průmyslový rozvoj
WB	Světová banka
WTO	Světová obchodní organizace
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce

Úvod

Rozvojová spolupráce měla své místo v zahraniční politice České republiky už koncem 50. let 20. století. Její váha a také objem alokovaných finančních prostředků se v průběhu dalších dekád velice měnily v závislosti na aktuálním vnitropolitickém a mezinárodněpolitickém klimatu. Bezesporu nejpodstatnějšími mezníky, které modelovaly českou rozvojovou politiku, byla změna režimu v listopadu 1989 a vstup ČR do OECD. V prvním případě došlo k určité skepsi v české rozvojové politice, ale se zahájením rozhovorů o přistoupení ČR do OECD, se začala psát nová kapitola zahraniční rozvojové spolupráce (dále jen ZRS) ČR. V roce 1995 schválila vláda svým usnesením č. 153 ze dne 15. března „*Zásady pro poskytování zahraniční pomoci*“. Tímto dokumentem se ČR přihlásila k principům prezentovaným OSN a OECD. Česká rozvojová politika se začala stávat koncepcí, která byla nadále zdokonalována až do dnešní podoby.

Poslední výraznou změnou bylo schválení „*Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 – 2007*“ v rámci usnesení č. 91 ze dne 23. ledna 2002. Tímto krokem se ČR přihlásila k principům Miléniových rozvojových cílů, udržitelnému rozvoji, šíření demokracie, sociální rovnosti a k systémovosti ZRS. Vyslovila se také k menší roztržitosti ZRS, a proto stanovila dvacet prioritních zemí. Jejich počet byl upraven na stávající číslo až usnesením vlády č. 302 ze dne 31. března 2004 v souvislosti se vstupem ČR do EU a nutností sladění rozvojových systémů členských zemí. Jednalo se o osm prioritních zemí: Angolu, Bosnu a Hercegovinu, Jemen, Moldávii, Mongolsko, Srbsko a Černou Horu, Vietnam, Zambii a dvě střednědobé prioritní země: Afghánistán a Irák. (PLEŠINGER, 2005a)

Zvýšený zájem České zahraniční politiky o tyto země přinesl potřebu lépe se seznámit s místními poměry, problémy a potřebu vypracovat studie zabývající se našimi možnostmi, jak co nejefektivněji zúročit rozvojové úsilí v těchto zemích. Stejnou výzvou se zabývá i tato práce. Téma jsem si vybral zejména z důvodu mého dlouholetého zájmu o jednu z prioritních zemí ZRS ČR, o Jemen.

Vymezení tématu, cíl práce

Cílem této práce je nalezení příležitostí a komparativních výhod České republiky pro ZRS s Jemenem. Objevení možných nebezpečí a posouzení jejich vlivu na proces ZRS a samotný rozvoj. První kapitola mapuje systém ZRS ČR jako takový a zmiňuje jeho cíle, principy a institucionální zajištění. Druhá kapitola se zabývá komplexní charakteristikou jak geografických, tak socioekonomických a politických vlastností Jemenu a také charakteristikou historických i současných rozvojových aktivit ČR v Jemenu.

Na ni navazuje kapitola, která má za úkol definovat základní problémy, se kterými se Jemen potýká a tím vytvořit teoretickou platformu pro nalezení příležitostí české rozvojové spolupráce s Jemenem. Čtvrtá kapitola se zabývá konkrétními rozvojovými příležitostmi České republiky, jejich charakteristikou a zdůvodněním jejich výběru. V poslední kapitole se budu zabývat možnými ohroženími rozvojových aktivit v Jemenu a jejich charakteristikou.

Metodika práce

Během realizace bakalářské práce byly použity následující metody zpracování: sběr, analýza a kompilace získaných informací. Použity byly informace z elektronických zdrojů. Důvodem je absence relevantních tištěných zdrojů na dané téma. Cenným zdrojem informací se stal dokument vytvořený Světovou bankou ve spolupráci s jemenskou vládou, kterým je „*Strategie redukce chudoby Jemenu na léta 2003-2005*“ vypracovaná v roce 2002. Tato strategie mapuje základní příčiny chudoby a překážky rozvoje v Jemenu a vymezuje vhodná témata pro aktivity rozvojové spolupráce. Dalšími významnými zdroji informací se staly dokumenty české vládní rozvojové spolupráce a webové stránky mezinárodních organizací zabývající se tématy spjatými s touto prací. Jelikož většina zdrojů byla v anglickém jazyce, bylo nutné je před vlastní analýzou přeložit. Z již analyzovaných informací byla následně sestavena tato práce.

Součástí práce je i oddíl příloh, jehož součástí je několik grafů a obrazových příloh ve formě map, které se snaží názorněji popsat důležité informace obsažené v práci.

1. Česká rozvojová spolupráce

Jedná se o nedílnou součást české zahraniční politiky, pomocí které ČR působí na okolní svět. Svůj podstatný význam má také ve smyslu převzetí příslušné odpovědnosti za řešení globálních problémů. Česká republika provádí svou ZRS jak na dvoustranném, tak na mnohostranném základě, jak uvádí *ROZVOJOVÉ STŘEDISKO (2004)*.

1.1 Hlavní cíle a principy ZRS ČR

Hlavní cíle ZRS ČR vyplývají ze stěžejních dokumentů, týkajících se zahraniční politiky ČR a ZRS ČR, schválených vládou ČR (uvedeny níže).

Podle *MZV (2005)* mezi tyto cíle patří snížení chudoby, ekonomicko-průmyslový rozvoj, postupná integrace partnerských zemí do světové ekonomiky, rozvoj zemědělství, rozvoj a upevnění demokracie, lidských práv a řádné správy věcí veřejných, zavedení právních principů, prevence neregulérní migrace, udržitelný rozvoj s důrazem na jeho environmentální složku a postkonfliktní obnova.

ČR se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby, která sama o sobě nemá jen ekonomický, ale i sociální a environmentální rozměr.

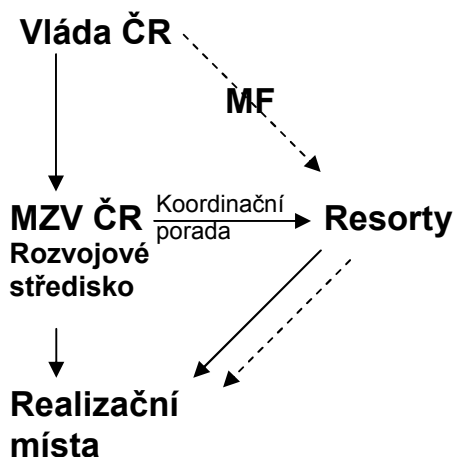
Dále ČR plně podporuje mezinárodní cíle tisíciletí (tzv. MDGs), které vyllynuly z mezinárodních konferencí OSN v 90. letech a byly potvrzeny Miléniovým summitem OSN v roce 2000. ZRS ČR je vedena také principem partnerství. Tzn., že ZRS je vedena poptávkou po spolupráci a ne nabídkou donora. Dalšími principy jsou efektivnost a transparentnost, jak uvádí *MZV (2005)*.

1.2 Institucionální zajištění ZRS ČR

MZV [200?a] uvádí Kompetenční zákon 4. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších úprav

„Ministerstvo zahraničních věcí je ústředním orgánem státní správy České republiky pro oblast zahraniční politiky, v jejímž rámci vytváří koncepci a koordinuje zahraniční rozvojovou spolupráci a koordinuje vnější ekonomické vztahy“. Ministerstvo zahraničních věcí ve spolupráci s Ministerstvem vnitra rovněž koordinuje

poskytování humanitární pomoci ČR do zahraničí.“



Obr. č. 1: Struktura institucionálního zajištění ZRS ČR (OPRŠAL, 2005)

MZV má úlohu koordinátora ZRS, ale předkládá i své vlastní projekty. V jeho úsilí ho podporuje Rozvojové středisko. Odpovědnost za alokování finančních prostředků pro ZRS nese Ministerstvo financí. Ostatních osm rezortů nese odpovědnost za projekty ZRS, které v jejich gesci probíhají.

Je třeba říci, že stávající systém bilaterální ZRS ČR charakterizuje značná decentralizace až fragmentace, kde rozhodující role včetně odpovědnosti za nakládání s rozpočtovými prostředky náleží jednotlivým rezortním ministerstvům. Proto MZV dlouhodobě usiluje o sjednocení systému ZRS a snaží se o ustavení jednotného orgánu pro řízení bilaterálních projektů v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce. (OPRŠAL, 2005)

1.3 Prioritní země

MZV [200?b] na svých stránkách uvádí: „V souladu s cíli a principy uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce a zahraničně politickými zájmy ČR, schválila vláda ČR záměr dlouhodobě směřovat českou ZRS do následujících prioritních zemí: Angolské republiky, Zambijské republiky, Vietnamské socialistické republiky, Mongolska, Jemenské republiky, Moldavské republiky, Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory.

Programové dokumenty rozvojové spolupráce s těmito osmi prioritními zeměmi pro období 2006 – 2010 byly schváleny usnesením vlády č. 664 z 1. června 2005. Texty vznikly v úzké spolupráci MZV a všech dalších resortů, které se podílejí na ZRS.

Programy rozvojové spolupráce s prioritními zeměmi obsahují témata zamýšlených rozvojových intervencí, tzv. témata rozvojové spolupráce, a na základě těchto témat bude v další fázi prováděn výběr projektů.“

1.4 Významné dokumenty a zákony ovlivňující ZRS ČR

1.4.1 Základní programový materiál zahraniční politiky ČR:

„Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006“

Jde o rámcový dokument na dobu 4 let. Popisuje východiska, priority a úkoly české zahraniční politiky. V návaznosti na tento dokument vychází počátkem každého kalendářního roku *„Priority zahraniční politiky pro daný rok“*. Tento dokument shrnuje nejvýznamnější zahraničně politické události minulého roku a podrobněji konkretizuje aktuální úkoly a priority pro daný rok. Projednává jej Zahraniční výbor PSP ČR.

„Bezpečnostní strategie ČR“

Formuluje základní bezpečnostní koncepci bezpečnostní politiky ČR s důrazem na kompatibilitu s bezpečnostní strategií EU. Strategickými zájmy v oblasti ZRS jsou:

- Eliminace nelegální migrace
- Podpora šíření svobody, demokracie a principů právního státu
- Podpora regionální spolupráce. (*OPRŠAL, 2005*)

1.4.2 Základní dokumenty v oblasti ZRS ČR:

„Zásady pro poskytování zahraniční pomoci“ – usnesení vlády ČR č. 153 ze dne 15. února 1995

„Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002-2007“ – usnesení vlády ČR č. 91 ze dne 23. ledna 2002

„Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU“ – usnesení vlády ČR č. 302 ze dne 31. března 2004

„Pravidla pro výběr a financování bilaterálních projektů v rámci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky“ – usnesení vlády ČR č. 1311 ze dne 12. října 2005

„Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2007“ – usnesení vlády ČR č. 686 ze dne 7. června 2006 (OPRŠAL, 2005)

2. Charakteristika Jemenu

Oficiální název v češtině: Jemenská republika

Oficiální název v arabštině: Al Jumhūrīyah al Yamanīyah, (transliterace z الجمهورية اليمنية)
(*WIKIPEDIA, 2006a*)

Hlavní město: Sanaá

2.1 Fyzicko-geografická sféra

Jemenská republika se nachází v regionu Středního východu na nejjižnějším cípu Arabského poloostrova. Jeho pobřeží je omýváno Arabským mořem, Adenským zálivem a Rudým mořem. K území Jemenu dále patří ostrovy Sokotra a Perim.

Rozloha: 527 970 km²

Nejnižší bod: Arabské moře 0 m

Nejvyšší bod: Jabal an Nabi Shu'ayb 3 760 m

Délka pobřežní linie: 1 906 km

Hranice: severovýchod – Omán, sever a severozápad – Saúdská Arábie

Délka hranic: 1 746 km (Omán 288 km, Saúdská Arábie 1 458 km)

Geografické souřadnice Jemenu: 15° Severní šířky, 48° východní délky (*CIA-The World Factbook, 2006*)

2.1.1 Povrch

Jemen lze rozdělit do čtyř oblastí: Timahah (pobřežní nížina na západě Jemenu), západní vysočinu, východní vysočinu a poušť Rub al Chálí na východě země.

2.1.2 Klima

- Timahah – jak bylo zmíněno výše, jedná se o aridní pobřežní nížinu. Navzdory této povaze klimatu, se v Tihamahu nachází mnoho lagun, které vytvářejí mokřady. Místy se zde vyskytují také půlměsícovité písečné duny. V Tihamahu je tak velká evaporace, že vodní toky tekoucí ze západní vysočiny přes tuto nížinu k moři nikdy nedospějí. Z velké části zásobují místní přírodní rezervoár podzemní vody.

- západní vysočina – tato oblast je nejvíce bohatá na srážky z celé Arábie. Spadne zde ročně od 100 mm do 760 mm v okolí města Ta'izz, a až přes 1000 mm v okolí města Ibb.
- východní vysočina – nebo také centrální vysočina. Jedná se o rozlehlou náhorní plošinu, která se nachází v nadmořské výšce 2000 m. Je zde mnohem méně srážek než v západní vysočině, ale i tak postačují k zemědělství. Výkyvy teplot mezi dnem a nocí jsou jedny z největších na světě. Teploty se pohybují od 30°C přes den k 0°C přes noc.
- Rub al Chálí – nachází se zhruba ve výšce 1000 m n. m. a na srážky je velice chudá. Prakticky zde skoro neprší. (*WIKIPEDIA, 2006a*)

2.1.3 Vodstvo

Jemen nemá stálý tok, který by ústil do moře. Na jeho území se nacházejí pouze sezónní toky, nazývané Vádí. Nejvýznamnější jsou tyto čtyři: Wadi Jawf, Wadi Baná, Wadi Hajr a Wadi Al-Masilah. (*BRITANNICA, 2006a*)

2.1.4 Fauna a flóra

Jak uvádí encyklopedie *BRITANNICA (2006b)*, rozložení flóry koresponduje s nadmořskou výškou a úhrnem srážek. Na základě těchto dvou kritérií je možné Jemen rozdělit do tří hlavních oblastí s odlišnou druhovou skladbou flóry.

První oblastí jsou pobřežní nížiny a pouštní oblasti na východě Jemenu, kde se vyskytují datlovníky, banánovníky, citrusovníky, tamarišky, akácie a druhy resistantní vůči suchu.

Druhou oblastí jsou vysočiny, kde se pěstují převážně kulturní plodiny jako je pšenice, vinná réva, melouny. Dále také eukalyptus, fíkovníky a rohovník obecný.

Třetí oblastí jsou horské masivy, kde se pěstuje káva, khat a vyskytují se různé druhy křovin a stromů.

Z fauny je v Jemenu zastoupen např. pavián dželada, hyeny, lišky a králíci. Pouze mezi ptáky a hmyzem je zachována relativně vysoká variabilita, kdežto zbytek fauny a flóry, mimo mořské ekosystémy byl zdecimován rostoucím populačním tlakem.

Variabilita mořských ekosystémů u Jemenského pobřeží Rudého moře a v Adenském zálivu je nejvyšší v celém Jemenu. (*BRITANNICA, 2006b*)

Zvláštním případem je ostrov Sokotra, náležící Jemenu. Ten je označován za „Galapágy Indického oceánu“. Vyznačuje se obrovskou biodiverzitou a velkým množstvím endemických druhů. (*ŠŤASTNÝ, 2000*)

2.2 Socioekonomická sféra

Počet obyvatel: 20,3 mil. (*WB, 2004*)

Přírůstek obyvatel: 3,1 % (*WB, 2004*)

Struktura obyvatel: 0-14 let: 46,4 %

15-64 let: 51 %

nad 65 let: 2,6 % (*CIA-The World Factbook, 2006*)

Naděje na dožití při narození: 61,3 let

Kojenecká úmrtnost: 81,6 úmrtí/1000 narozených

Úmrtnost dětí do 5 let: 111,4 úmrtí/1000 narozených (*WB, 2004*)

Etnické složení: Arabové 92,8 %; Somálci 3,7 %; černoši 1,1 %; Indo-Pákistánci 1,0 %; ostatní 1,4 %.

Náboženství: Muslimové 98,9 %, z toho tvoří Sunnité 60 % a Shiité 40 %; Hinduisté 0,7 %; Křesťané 0,2 %, ostatní 0,2 %. (*BRITANNICA, 2000c*)

Úřední jazyk: Arabština

Gramotnost: 50,2% (*CIA-The World Factbook, 2006*)

HND: 11,2 mld. USD

HND na osobu: 550 USD

HDP: 12,8 mld. USD

Růst HDP: 2,7 %

Struktura HDP: zemědělství: 13,8 %

průmysl: 37,5 %

služby: 48,7 % (*WB, 2004*)

Nezaměstnanost: 35 %

Podíl obyvatelstva pod hranicí chudoby: 45,2 % (*CIA-The World Factbook, 2006*)

Veřejný dluh: 36,8 % HND

HDI: 150. pozice ze 177 zemí světového žebříčku (*UNDP, 2006*)

Objem přijaté ODA a OA: 251,9 mil. USD (*WB, 2004*)

Administrativní členění

19 guvernoratů (muhafazat, j. č. muhafazah): Abyan, ‘Aden, Ad Dali‘, Al Bayda‘, Al Hudaydah, Al Jawf, Al Mahrah, Al Mahaut, ‘Amran, Dhamar, Hadramawt, Hajjah, Ibb, Lahij, Ma‘rib, Sa‘dah, Sanaá, Shabwah, Ta‘izz.¹ (*CIA-The World Factbook, 2006*)

2.3 Novodobá historie

Severní Jemen získal nezávislost na Osmanské říši v roce 1918. Zatímco Jižní Jemen kontrolovaný Brity od roku 1839, získala nezávislost na této koloniální velmoci až roku 1967 po ozbrojených střetech s domácím osvobozeneckým hnutím. O tři roky později přijal Jižní Jemen marxistickou ideologii za svou, což vyústilo v masový exodus sta tisíců do Severního Jemenu. Tato událost vyvolala dvě dekády nepřátelství mezi těmito zeměmi. (*BRITANNICA, 2006d*)

K sjednocení došlo 22. května 1990. Státní moc byla rozdělena přibližně na půl mezi bývalé představitele jihu a severu. Prezidentem se stal Ali Abdullah Sáleh ze severu a viceprezidentem Ali Salim al-Baidh. V srpnu 1993 vyústily politické problémy mezi bývalými představiteli severu a jihu ve snahy jihu opět se odtrhnout. Nastalou krizi se nedařilo vyřešit, a proto dospěla až k občanské válce, která vypukla počátkem května 1994. 7. července 1994 dobyli severané Aden, a tím byl zlomen odpor separatistů a válka ukončena.

2.4 Státní zřízení

Jemenská republika je pluralitní demokratická republika se silnou pozicí prezidenta. Jedná se o unitární stát. Ústava sjednocené republiky byla přijata 16. května 1991 a byla doplněna o dodatky v letech 1994 a 2001. (*CIA-The World Factbook, 2006*)

¹ Pro volební a administrativní účely se hlavní město Sanaá, jež je samo součástí stejnojmenného guvernorátu, počítá jako další guvernorat. (*CIA-The World Factbook, 2006*)

2.4.1 Hlava státu

Hlavou státu je prezident. Je volen přímo na 7 let dlouhé volební období. Prezident jmenuje viceprezidenta, předsedu vlády a místopředsedu vlády a schvaluje složení vlády. *(CIA-The World Factbook, 2006)*

2.4.2 Výkonná moc

Rada ministrů je jmenovaná prezidentem na návrh premiéra. Premiér a vicepremiér jsou jmenováni prezidentem. *(CIA-The World Factbook, 2006)*

2.4.3 Zákonodárná moc

Parlament je dvoukomorový. Dolní komora je Sněmovna reprezentantů, schvaluje zákony. Má 301 křesel. Reprezentanti jsou voleni přímo a na šest let. Horní komorou parlamentu je „Šúra“. Je jmenována prezidentem. Má 111 křesel. Její postavení je adekvátní senátu a její existence vychází ze zvykového islámského práva „Šaría“, které je také podle ústavy pramenem veškeré legislativy. *(CIA-The World Factbook, 2006)*

2.4.4 Soudní moc

Podle encyklopedie *BRITANNICA (2006f)* má jemenské právo základ ve dvou pramenech. Za prvé v islámském právu „Šaría“ a za druhé v kmenovém právu. Nejvyšším orgánem je nejvyšší soud.

2.4.5 Členství země v mezinárodních organizacích

Organizace spojených národů (UN) + UNCTAD, UNESCO, UNIDO, FAO atd.,
Mezinárodní měnový fond (IMF),
Liga arabských států (LAS),
Organizace islámské konference (OIC),
Islámská rozvojová banka (IDB),
Arabský fond pro sociální a ekonomický rozvoj (AFESD),
Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD),
Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA),

Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO),
Interpol
Světová zdravotnická organizace (WHO),
Světová meteorologická organizace (WMO). (*CIA-The World Factbook, 2006*)

Probíhají jednání o vstupu do Světové obchodní organizace (WTO), kde má JR od dubna 1999 statut pozorovatele. (*WTO, 2005*)

Jemen požádal o přijetí do GCC (Gulf Cooperation Council – Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu), jednání probíhají. (*YEMENTIMES, 2006*)

2.6 Historie rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem

Dle *MZV (2005)* započala historie vzájemných vztahů v ekonomické oblasti již po roce 1918, kdy se Jemen vymanil z osmanské nadvlády a v politické rovině sahá do 30. let. Již v roce 1938 byla s tehdejším monarchistickým Jemenem podepsána smlouva o přátelství a spolupráci (ratifikována v lednu 1939), již se rozumělo navázání diplomatických vztahů, přičemž obě strany měly určit datum zahájení činností svých diplomatických konzulárních zástupců. Československo 5. července 1956 uzavřelo novou smlouvu o přátelství, na jejímž základě byly diplomatické vztahy navázány 3. září 1956.

Po vzniku druhého jemenského státu se vztahy Československa rozvíjely s oběma jemenskými státy vzhledem k jejich politické rozdílnosti v různých rovinách a na odlišné úrovni. (*MZV, 2005*)

Vztahy s Jemenskou lidově demokratickou republikou (JLDR) byly po roce 1970 díky ideologické blízkosti obou bývalých režimů široké a intenzivní. JLDR byla také příjemcem zahraniční pomoci z Československa a to i ve formě stipendií ke studiu na vysokých školách. V roce 1981 byla podepsána Smlouva o přátelství a vzájemné spolupráci. Československo poskytlo JLDR od roku 1974 několik vládních úvěrů v celkové výši 43 mil. USD. Otázka jemenských závazků vůči České republice byla MF ČR řešena téměř z poloviny cesí a zbytek na základě intervence MZV ČR v rámci donorského programu IDA, který probíhá pod záštitou MMF. (*MZV, 2005*)

ČSFR uznala Jemenskou republiku (JR) po sjednocení JLDR a JeAR v roce 1990 a pokračovala ve spolupráci v různých oblastech. Nový jemenský stát se zavázal respektovat veškeré smlouvy a dohody, které byly dříve uzavřeny JeAR i JLDR. Rovněž

JR jako jeden z prvních arabských států uznala Českou republiku po jejím vzniku v roce 1993.

Z pozice nestálého člena RB OSN se ČR aktivně zasazovala za urychlené ukončení jemenské občanské války (květen-červenec 1994) a podpořila rovněž přijetí rezolucí k situaci v Jemenu a v souladu s nimi podporovala požadavek okamžitého zastavení bojů, řešení sporu politickými prostředky, výzvu k zastavení dodávek zbraní a dalšího vojenského materiálu do Jemenu.

V oblasti zahraniční rozvojové spolupráce se snaží ČR v Jemenské republice navázat na dřívější dobrou spolupráci, ale již zbavenou ideologické zátěže minulosti, jak uvádí *MZV (2005)*.

2.7 Současný program rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem

Jemen se stal prioritní zemí ZRS ČR zejména z těchto důvodů:

- potřebnost rozvojové spolupráce v této nejchudší arabské zemi
- kladné hodnocení výsledků českých rozvojových projektů
- snaha o podporu bezpečnostní stability regionu
- potenciál pro export českých technologií do Jemenu
- dlouhá tradice vztahů s ČR, resp. bývalým Československem (*MZV, 2005*)

Současná ZRS s Jemenem se řídí dokumentem, kterým je „*Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Jemenskou republikou na období 2006-2010*“. (*MZV, 200?b*)

ZRS ČR s Jemenem se zaměřuje zejména na témata zemědělství, biodiverzity, vodohospodářství, ale také vzdělávání formou vysokoškolských stipendií na českých vysokých školách. (*MZV, 2005*)

Tab. č. 1: Nové a pokračující bilaterální projekty rozvojové spolupráce v roce 2006 (*ROZVOJOVÉ STŘEDISKO, 2006a*)

Název projektu	Gestorský rezort	Doba realizace	Celkový rozpočet	Relizátor
• Optimalizace výroby jehněčího masa cestou křížení místních plemen ovcí s masnými a plodnými plemeny v Jemenu	MZe	2005-2010	14 288 000	ČZU
• Zásobování a úprava pitné vody v oblasti Sokotra Archipelago	MPO	2005-2007	12 000 000	Asio, s. r. o.
• Pomoc při řešení likvidace a recyklace odpadních vod nemocnice ve městě Hadibo	MZe	2005-2007	12 500 000	Asio, s. r. o.
• Modernizace a zvýšení účinnosti elektrárny Al Hiswa	MPO	2006-2010	49 000 000	ZAT, a. s.
• Program pro prioritní země při ZÚ	MZV		500 000	

3. Hlavní problémy Jemenu

Na úvod této kapitoly, bych chtěl nastínit chudobu, která je v Jemenu patrná na první pohled. UNDP a jeho Human Development Report uvádí, že Jemen se nachází na 150. příčce ze 177 v hodnocení HDI. Podle údajů, které uvádí *EARTHTRENDS (2006)* žije v Jemenu 45% obyvatel za méně než 2 dolary na den a 16% obyvatel za méně než 1 dolar na den.

Naprostá většina chudých, přes 80 % se nachází na venkově a 87 % chudých je negramotných nebo nedokončilo základní vzdělání. Podíváme-li se na procento chudých v jednotlivých governorátech, tak jasně nejchudšími jsou governoráty: Ta'izz (56 %), Ibb (55 %), Abyan (53 %), Lahj (52 %), mimochodem tyto čtyři governoráty se nacházejí na území bývalého Jižního Jemenu a v horských oblastech. (*PRSP, 2002, s. VII-VIII*)

Jaké jsou hlavní příčiny této chudoby? Jistě bychom jich našli celou řadu počínaje historickými událostmi, které Jemen prodělal a klimatickými podmínkami konče. Mezi těmito příčinami jsou některé mnohem významnější a aktuálnější než ostatní, ty ale nejsou jen pouhými příčinami chudoby, ale i vážnými hrozbami pro další zdárné směřování Jemenské republiky a hrozbou pro důstojný lidský život.

Tyto vážné problémy sužující Jemen se dají rozdělit na dvě skupiny. Do první skupiny jsem zařadil tzv. primární problémy, které jsou samy o sobě problémy, ale také příčinami problémů a faktorem, který ostatní problémy dále zintenzivňuje. Patří zde skupina populačních problémů. Do druhé skupiny jsem zařadil všechny zbývající problémy jako je krize vodních zdrojů, krize lidských zdrojů a problémy v energetice. Je třeba poznamenat, že toto rozdělení problémů není nikterak dogmatické a slouží hlavně k lepšímu pochopení vztahů mezi jednotlivými problémy.

3.1 Populační problémy

3.1.1 Populační růst

Během posledních tří dekad byl Jemen svědkem enormního populačního růstu. Tento trend je dobře viditelný na vývoji počtu obyvatel. Zatímco v roce 1990 měl Jemen 12,8 mil. obyvatel, tak o deset let později, tj. v roce 2000 měl Jemen už 18,4 mil. obyvatel. Za předpokladu, že by populace Jemenu rostla jako dosud, dosáhl by počet obyvatel

Jemenu v roce 2025 hranice 43 miliónů. Takovéto navýšení počtu obyvatel je absolutně v rozporu s dostupnými zdroji v Jemenu, ekonomickým růstem a rozvojem Jemenu.

Obrovský populační růst není spojen jen se samotným rychlým přírůstkem obyvatel, ale také se změnou věkové struktury společnosti. V Jemenu tvoří věkovou skupinu do 15 let 48,8 % obyvatel. Tak obrovský podíl této věkové kategorie na celkovém počtu obyvatel způsobuje vážné ekonomické problémy. Zvyšuje se tím počet ekonomicky neaktivních obyvatel na určitý počet EAO. Zvyšuje se tak zátěž sociálního systému a trhu práce, které se už tak potýkají s vážnými problémy. (*PRSP, 2002, s. 8*)

3.1.2 Geografické rozložení obyvatelstva a vnitřní migrace

Na jednu stranu je v některých regionech Jemenu velká koncentrace obyvatel a to ve velkých městech, na straně druhé nemá většina venkovských sídel v Jemenu více než 500 obyvatel. Urbanizace dosáhla v Jemenu 26,5 %, tzn., že 73,5 % bydlí na venkově a zejména ve zmíněných sídlech do 500 obyvatel.

Tato skutečnost je dobře viditelná na následující statistice. Governoráty Ta'izz, Ibb, Sanaá a Hodeidah mají dohromady polovinu obyvatel Jemenu, zatímco governoráty Al-Mahra, Al-Jouf a Marib mají dohromady pouhé 3 % obyvatel. (*PRSP, 2002, s. 9*)

Podle *PRSP (2002, s. 9)* má takové rozložení obyvatelstva za následek nevyrovnanou distribuci zdrojů a přílišný tlak na některé zdroje v regionech s velkou hustotou. Dobrým příkladem může být tlak na rezervoáry podzemní vody v okolí hlavního města.

Dalším problémem, který z tohoto rozložení obyvatel vyplývá, je špatná dostupnost základních služeb v regionech s nízkou hustotou. Jedná se zejména o lékařskou péči, elektřinu či školství.

3.1.3 Postavení žen

V roce 2000 dosáhla participace žen na ekonomické aktivitě 22,7 %, což je dobrý posun proti roku 1995, kdy tato proměnná dosahovala 17,9 %. Zvýšil se také počet žen, které absolvovaly určitý stupeň vzdělávacího systému. Stín na tato čísla vrhá fakt, že naprostá většina žen pracuje v tradičních odvětvích, jako je zemědělství, kde je nízká efektivita, nízké výnosy, a proto také nízké mzdy. Nezvyšuje se tím relativní ekonomická síla a samostatnost žen. Navíc 90,6 % nových pracovních míst přibýlo v zemědělství, následované státní správou s 6,3 %. (*PRSP, 2002, s. 10-11*)

Ačkoliv bychom mohli najít několik faktorů limitujících participaci žen na ekonomické aktivitě, jako jsou negativní sociální a kulturní hodnoty, významný důraz na tradiční roli ženy ve společnosti a nedůsledné dodržování legislativy zaručující rovnost obou pohlaví, primární příčinou je rozšířená negramotnost a chabá docházka žen do škol. (PRSP, 2002, s. 10-11)

3.1.4 Dětská práce

Podobným společenským problémem jako je postavení žen je dětská práce. Rozdíl těchto dvou jevů je v jejich podstatě. Zatímco v případě postavení žen je jejich situace zapříčiněná zejména špatnou vzdělaností, dětská práce je příčinou následného nedostatečného vzdělání dětí. Podíl dětí ženského pohlaví na dětské práci je podle PRSP (2002, s. 11) 51,4 %. Je tedy zřejmé, že se nejedná o doménu jednoho nebo druhého pohlaví, ale že zasahuje jeden celý fragment společnosti.

Dětská práce je v Jemenu vážným problémem. V letech 1994 až 1999 zaznamenala růst o 6,4%, který ukazuje na šíření chudoby a závislost chudých rodin na práci dětí. Tuto informaci potvrzuje také fakt, že 95% dětské práce se odehrává na venkově a 92% v sektoru zemědělství.

Mezi příčiny dětské práce patří v první řadě pomoc rodině (71%), dále chudoba rodiny zapříčiněná nezaměstnaností rodičů nebo smrtí některého z rodičů (15,3%). Následuje malá motivace ke školní docházce ze strany dítěte a rodičů, nebo nedostupnost vzdělávacího zařízení (10,4%). Poslední a nevýznamnou příčinou je snaha o seberealizaci (3,3%).

Dětská práce je limitujícím faktorem pro zvyšování gramotnosti a vzdělanosti Jemenců a tím i pro snahy o omezení chudoby a uspokojivý ekonomický růst. Přitom sama chudoba je hlavní příčinou dětské práce. Jedná se tak o začarovaný kruh. Podle statistiky 49,5% dětských dělníků nedocházelo do školy, 39,5% docházelo do školy a zároveň pracovalo a 11% někdy v minulosti chodilo do školy. (PRSP, 2002, s. 11)

3.2 Voda a vodní zdroje

Voda a vodní zdroje jako takové jsou v Jemenu kriticky nedostatkovou surovinou. Nejen ve vztahu ke zbytku světa, ale i ke zbytku Středního východu. Podle údajů EATRHTRENDS (2003) připadalo v Jemenu v roce 2001 na jednoho obyvatel 206 m³

obnovitelných vodních zdrojů. Zatímco průměr celého středního východu je 1 223 m³. Celou situaci vyhrcojuje vysoký populační růst, který zvyšuje tlak na vodní zdroje.

3.2.1 Nerovnováha vodních zdrojů

Základním problémem v oblasti vodních zdrojů v Jemenu je jejich nadměrné využívání. Množství ročně obnovitelné vody je odhadováno na 2,5 miliard m³, přičemž z tohoto objemu je 1,5 mld. m³ povrchová voda a 1 mld. m³ voda podpovrchová. V roce 1990 dosáhla roční spotřeba vody v Jemenu 2,9 mld. m³, což je o 400 mil. m³ více. Tzn., že se v Jemenu odčerpalo 122,9% ročního objemu obnovitelné vody. Do roku 2000 se tato propast ve využívání vodních zdrojů zvětšila na 900 mil. m³. (PRSP, 2002, s. 12)

Podíváme-li se na strukturu využívání vodních zdrojů v roce 1990 dle *EARTHTRENDS (2003)*, tak 92% připadá na zemědělství, 7% na domácnost a 1% na průmysl. Z těchto čísel lze vyčíst, že kamenem úrazu je v této problematice zemědělství a to zejména kvůli velice neefektivním závlahám, špatným agrotechnickým postupům, které samy efektivitu závlah snižují a také zavlažování plodin, které pro společnost nemají přínos. Efektivita závlah se v Jemenu odhaduje na pouhých 35 – 40%.

V důsledku přemíry využívání vodních zdrojů, dochází ke snižování hladiny podzemní vody. Pro ilustraci, 1 m podzemní vody je rezerva, která se akumulovala 4 roky. Snižování hladiny podzemní vody sebou nese také snižování kvality vody v důsledku zvýšení její salinity. Tím se voda stává hůře využitelnou pro zavlažování. (PRSP, 2002, s. 12)

3.2.2 Správa vodních zdrojů

Krise vodních zdrojů v Jemenu je zapříčiněná nejen vysokým populačním růstem a klimatickými podmínkami regionu, ale také neefektivní a nesystémovou správou vodních zdrojů. Ta pokulhává zejména v oblasti legislativy, institucionálního zajištění, infrastruktury, finančních prostředků a lidských zdrojů.

Podle *WB (2004)* mělo k vodovodu v roce 2000 přístup 69% Jemenců a 38% mělo ve stejném roce přístup ke kanalizaci. Problémem je také nevyhovující technický stav vodovodů a kanalizací, kde dochází až k ztrátám ve výši 31%. Důsledky těchto problémů, jsou nejen velké ztráty vody, ale i znečišťování zbylých zásob vody. Nemluvě o faktu, že naprostá většina sekundárních vodních zdrojů, tzn. odpadních vod, je využívána k zavlažování zejména zelených ochranných pásů kolem měst. Zavlažování vodou takové

kvality samozřejmě přináší mnoho dalších problémů jak do zemědělství, tak pro lidské zdraví. (PRSP, 2002, s. 13-14)

Problémem je také otázka vlastnictví vodních zdrojů. Část vodních zdrojů je veřejných a část je v soukromém vlastnictví. Ty v soukromém vlastnictví byly děděny v rámci kmenů a rodin. V současné době dochází a stále častěji bude docházet v důsledku ubývání vodních zdrojů ke sporům o vlastnictví. V zásadě je využívání vody zdarma, což by se mělo v budoucnu změnit, chce-li Jemen krizi vodních zdrojů řešit. Změna by měla být systémová, jinak hrozí, že se tento trh zvrhne v nemilosrdnou kapitalistickou soutěž s velice neblahými následky. (PRSP, 2002, s. 13-14)

Základní scénář takového „černého“ vývoje by byl následující:

S úbytkem vody dojde ke snížení hladiny podzemní vody. Následně vyschnou nedostatečně hluboké zdroje, a proto bude nutné hloubit hlouběji nebo hloubit nové zdroje. To bude značně nákladné, což požene ceny vody nahoru a ta se stane dostupnou jen pro majetnější Jemence. Tento trend se nejvýrazněji promítne v zemědělství, kde je potřeba vody největší. Bude docházet k opouštění zemědělské půdy méně majetnými, kteří se budou stěhovat do měst, kde zvýší tlak na tamní vodní zdroje a trh práce. Dojde také ke zvýšení chudoby. (PRSP, 2002, s. 15)

3.3 Lidské zdroje

3.3.1 Zdravotnictví a zdraví Jemenců

I přes značný nárůst kapacity jemenského zdravotnictví, je stále jeho kapacita sedmkrát menší než v jiných arabských zemích jako je například Sýrie nebo Omán. Počet lékařů rostl meziročně o 7,3% a zdravotních sester o 6,7%. V roce 2000 dosáhla kapacita jemenského zdravotnictví následujících čísel: na 1 lékaře připadalo 4 810 obyvatel, na 1 zdravotní sestru 2 400 obyvatel a na 1 nemocniční lůžko 1 664 obyvatel. (PRSP, 2002, s. 15)

Podle WHO (2006) činily v roce 2003 jemenské výdaje na zdravotnictví 5,5% HDP a na jednoho obyvatele to bylo 89 USD.

Hlavním problémem jemenského zdravotnictví je vysoká úroveň centralizace a nerovnoměrná distribuce zdravotnických zařízení a personálu. Zatímco ve městech je

pokryto 80% obyvatel zdravotnickou péčí, na venkově je to pouhých 25%. Tento fakt vychází také z nepříznivé distribuce obyvatel na území Jemenu, ale o tom bylo napsáno již v kapitole týkající se populačních problémů. Podstatné ovšem je, že takový stav přináší obyvatelům venkova značné komplikace, jelikož je velice finančně nákladné dojíždět za lékařskou péčí do větších měst nebo center regionů. Tím spíše, že pro nemocného je taková cesta značně fyzicky náročná. S největšími potížemi se v důsledku tohoto problému potýkají ženy, které se podle islámských zvyklostí nemohou pohybovat mimo dům bez doprovodu mužského člena rodiny. (*PRSP, 2002, s. 15-16*)

Mezi hlavní zdravotní komplikace Jemenců patří: průjemová onemocnění, podvýživa, vedlejší komplikace při těhotenství, těžká respirační onemocnění, malárie, schistosomiáza, onemocnění jater a tuberkulóza. V poslední době roste také počet infikovaných virem HIV.

Hlavními příčinami těchto potíží je nedostatečný přístup k nezávadné pitné vodě, absence kanalizace, nedostatečná hygiena, životní styl, ale také environmentální příčiny. (*PRSP, 2002, s. 15*)

3.3.2 Školství a vzdělávání

Jemenská ústava garantuje všem Jemencům rovnou příležitost ve vzdělání. Tato věta je spíše zbožným přáním než realitou. Její dosažení komplikuje řada faktorů jako vysoký populační růst, nerovnoměrné rozložení obyvatelstva v Jemenu a nedostatek finančních prostředků. Podle *UNESCO (2006)* vydává Jemen 9,6% HDP na školství. Přitom jen 49% Jemenců je gramotných, jedná se o údaj za rok 2002. (*UNDP, 2006*)

Příčinou negramotnosti je malá docházka do základních škol. Podle *UNESCO (2006)* byla v roce 2004 míra čisté docházky do základních škol 75% a u dívek jen 63%.² Vysoký je také počet žáků, kteří přestanou do školy docházet ještě před jejím ukončením. Odhady uvádějí až 15% odpadlíků v základním školství.

Na venkově je situace mnohem komplikovanější, je zde větší negramotnost, menší docházka do škol a také zde mají větší vliv tradiční hodnoty. Nemluvě o postavení žen, které je na venkově tradičně horší než ve městech. (*PRSP, 2002, s. 17*)

Jak uvádí *PRSP (2002, s. 16)*, Jemen přijal Národní strategii pro eliminaci chudoby a pro vzdělávání dospělých. Navzdory alokovaným prostředkům se zatím původní

² Míra čisté docházky – jedná se o procentuální podíl žáků škol z příslušné věkové kategorie, tzn. ne z celkového počtu obyvatel.

optimistická očekávání nenaplnily. Tato strategie troskotá zejména na malé participaci občanské společnosti a malém povědomí a motivaci ke gramotnosti a vzdělání vůbec.

Hlavními problémy, které přímo sužují školství, jsou zejména: nedostatek kvalifikovaných učitelů a především učitelek, nedostatek škol, dívčích škol a jejich nevyhovující stav, nedostačující vybavení škol a nedostačující kvalita a efektivita výuky. Statistika uvádí, že z celkového počtu kantorů je jen 28,4% žen. Dále jen 40% kantorů má středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání a 60% kantorů má jen základní vzdělání. (PRSP, 2002, s. 17)

Jemenské vysoké školství zaznamenalo v letech 1990 až 2000 významný pokrok. Nejen, že se zvýšil počet studentů vysokých škol, kterých bylo 42 000 v roce 1990 a v roce 2000 už 184 000, ale zvýšilo se také procento studujících žen z 16,7% na 24,5%. Je to dáno vznikem nových vysokých škol v Jemenu, kterých je nyní 15 a mají dohromady 130 fakult. Navzdory těmto pozitivům, trápí jemenské vysoké školy zejména nedostatek financí, což se promítá na nedostatku kvalitních lektorů, učeben, učebních pomůcek a studijních materiálů.

Obrovským handicapem pro pozitivní přínos jemenských vysokých škol pro společnost je fakt, že nedostatečně flexibilně komunikují se soukromým sektorem a nereflektují potřeby společnosti a trhu práce. Důsledkem je zbytečně velký počet absolventů v oborech, které je nemohou absorbovat a naopak malý počet absolventů v oborech, které zoufale potřebují experty na danou problematiku. (PRSP, 2002, s. 18)

3.4 Energetika

Energetika a její infrastruktura jsou další vážnou překážkou v cestě rozvoje země a udržitelného ekonomického růstu. Ačkoliv má Jemen významné zásoby nerostných surovin, především ropy a zemního plynu, je současná kapacita jeho energetického sektoru pouhých 800 MW což uspokojuje jen 88% poptávky. (MZV, 2005, s. 10)

Nejen nízká kapacita energetického sektoru je jeho nedostatkem, ale také nedostačující elektrifikace země a špatný technický stav rozvodných sítí. Tyto problémy opět úzce souvisejí s nerovnoměrným rozložením obyvatelstva Jemenu. Je značně technicky i finančně složité elektrifikovat vzdálená a špatně dostupná venkovská sídla. Právě v porovnání spotřeby energií venkovských a městských domácností nalézáme největší disproporce. Podle AL-ASHWALA (2005) se venkovské domácnosti podílely jen

3% na celkové spotřebě energií v Jemenu, zatímco městské domácnosti se podílely dílem největším, tj. 55%.

Posledním problémem nebo spíše neblahým trendem je vysoký podíl spotřeby paliv, navzdory faktu, že Jemen má ideální podmínky pro využívání alternativních zdrojů energií. Jedná se zejména o naftu 32%, benzín 22%, ropa 22%, dřevo 11%, plyn 9% a petrolej. Alternativních zdroje energií jsou ideální pro využívání k elektrifikaci venkovských oblastí, telekomunikačních ústředn, vysílačů anebo pro pumpování vody a její ohřev. Největší potenciál má solární, větrná energie a energie biomasy. V praxi je možné využívat kombinace těchto zdrojů, podle přírodních podmínek jednotlivých oblastí. (*AL-ASHWAL, 2005*)

3.5 Khat

3.5.1 Co je to Khat (*Catha edulis*)?

Jedná se o keř pocházející z Etiopie, který dorůstá 5-8 m. Pěstuje se v horských oblastech na terasovitých polích. Z rostliny se sklízí větvičky s mladými listky, které mají jemně euforizující a povzbuzující účinky. Ty se užívají žvýkáním zejména v oblasti afrického rohu a arabského poloostrova už od středověku. Díky tomu se vyvinulo několik regionálních názvů, jako Qat v Jemenu, Chat v Etiopii, Jaad v Somálsku a Miraa v Keni. (*WIKIPEDIA, 2006b*)

3.5.2 Khat v Jemenu

Právě v Jemenu je žvýkání Khatu nejvíce rozšířeno a je zde vážným společenským problémem. Odhaduje se, že až 60% jemenských mužů a 35% žen žvýká Khat denně a to po několik let. Tradičně je tato záležitost věcí mužů, a proto je počet žen užívajících Khat výrazně menší. Žvýkání Khatu je v Jemenu společenskou událostí a má výrazný socializující účinek. (*WIKIPEDIA, 2006b*)

Samotné žvýkání se odehrává zejména po obědě a trvá nejméně 5 hodin. Není výjimkou žvýkat v pracovní době, při řízení auta apod. Taková odpolední siesta vážně snižuje ekonomickou aktivitu, efektivitu práce a prakticky na pár hodin ochromuje značnou část Jemenu. Droga je tak oblíbená, že za ni Jemenci utrácejí čtvrtinu až třetinu svých příjmů a velká část nejchudších obyvatel, by dala přednost koupí Khatu před jídlem. (*MILLICH a AL-SABBRY, 1995*)

3.5.3 Khat a Gender

Jak již bylo řečeno výše, Khat žvákají obě pohlaví, avšak ženy mnohem méně. Co se týče pěstování, prodeje a rozdělování zisku z prodeje, tak se jedná o ryze mužskou záležitost s několika výjimkami. Ženy pouze pomáhají při pěstování, ale většinu práce vykonává muž. Tak jako zařizuje prodej mladých lístků a získává všechen zisk z prodeje. Ačkoliv muž podle muslimských zvyklostí konzultuje finanční zabezpečení rodiny s ženou, je konečné rozhodnutí, jak naloží s penězi na něm. Často se tak stává příjem z prodeje Khatu mužovým vlastním kapitálem, který nějak nepřispívá do rodinného rozpočtu. (MILLICH a AL-SABBRY, 1995)

3.5.4 Khat, zemědělství a vodní zdroje

Pomineme-li negativa spojená s užíváním Khatu, jako jsou rizika pro zdraví a snížení efektivity práce, nalezneme další neméně závažný problém, který vyplývá nepřímo z užívání Khatu. Khat vytlačuje ostatní zemědělské plodiny a to zejména ze dvou důvodů. Khat je relativně méně pěstitelsky náročný a je mnohem ekonomicky atraktivnější než ostatní plodiny. Je ale relativně náročný na vodu, což se v masovém měřítku neblaze projevuje na kapacitě vodních zdrojů. Navíc je většina závlah velice neefektivních. Paradoxně oblasti s největšími plochami osetými Khatem, jsou také oblasti, které trpí nejvíce nedostatkem vodních zdrojů. Dalším velkým negativem fenoménu jménem Khat je skutečnost, že se jedná o plodinu, která nepřináší užitek společnosti, tudíž zdroje, finance a lidská práce vynaložené na pěstování Khatu jsou de facto vyplývané a mohly by být využity k duchaplnějším účelům. (MILLICH a AL-SABBRY, 1995)

MILLICH a AL-SABBRY (1995) uvádějí: „V Jemenu nebude možno dosáhnou rozvoje, dokud rostlina jménem Khat bude zabírat 90% volného času Jemenců...Někdo by mohl namítnout, že se jedná o jemenskou tradici, jako jsou zbraně a „džambije“. Ale i kdyby tomu bylo tak, je nutné tyto tradice odhodit...Lidé i vláda jsou spokojeni pouze s proklínáním Khatu a jeho účinků.“

4. Strategie redukce chudoby

Abychom mohli efektivně bojovat s chudobou, je třeba si uvědomit, co ji skutečně způsobuje. Nejedná se jen o výčet jednotlivých problémů, ale také o vztahy mezi jednotlivými problémy. Obecně lze za hlavní viníky chudoby v Jemenu označit tři hlavní skupiny problémů:

- pokles příjmů a jejich souvislost s charakterem a rozsahem ekonomického růstu;
- velký populační růst a nedostatečný rozvoj lidských zdrojů a infrastruktury;
- nízká úroveň sociálního zabezpečení;

Každou z těchto tří skupin nelze oddělit jednu od druhé, a také není možno ignorovat jejich posilující i protichůdné efekty. Názorným příkladem takových vztahů je vztah populačního růstu a vzdělání. (*PRSP, 2002, s. 53*)

Snížení chudoby lze dosáhnout pomocí čtyř základních pilířů:

- ekonomický růst (ekonomická stabilita, ekonomická restrukturalizace a management přírodních zdrojů);
- rozvoj lidských zdrojů (populační růst, zdravotnictví a vzdělání);
- zlepšení infrastruktury (voda a kanalizace, energetika a pozemní komunikace);
- sociální ochrana (sít' sociálního zabezpečení a sociální jistoty);

K správnému fungování této strategie je potřebné dobré vládnutí a spolupráce vlády s občanskou společností, soukromým sektorem, donory a chudými. (*PRSP, 2002, s. 53*)

4.1 Sektorové strategie a cíle

4.1.1 Populační problematika

Jak již bylo nastíněno výše, populační problémy je třeba řešit jako první, jelikož se jedná o problémy, které znemožňují další významný pokrok v řešení jiných problémů a tím celkový rozvoj Jemenu.

PRSP (2002, s. 74) uvádí několik dílčích postupů nebo strategií pro vyřešení této skupiny problémů:

- zvýšení povědomí obyvatelstva o populačních problémech a dosažení pozitivního postoje obyvatel k vyřešení těchto problémů;
- podpora populačních programů v rámci občanské společnosti;
- zlepšení reprodukčního zdravotnictví a podpora plánovaného rodičovství zejména ve venkovských oblastech, vzdělávání mužů v problematice plánovaného rodičovství;
- decentralizace a přenesení pravomocí na jednotlivé governoráty a nižší správní jednotky v oblasti přípravy a realizace ekonomických a sociálních projektů za účelem snížení vnitřní migrace;
- podpora investic do zemědělství a rybolovu, podpora místního průmyslu, zejména lehkého, který je nejvíce napojen na zemědělství. Dále regulace trhu se zemědělskými produkty. Důsledkem tohoto bodu by měl být růst počtu pracovních příležitostí a snížení migrace do měst.

Prioritním projektem v této oblasti je pro Jemen zvýšení role médií a rozvoj programů a snah na rozšíření povědomí obyvatel Jemenu o populačních problémech. Velká důležitost se klade rovněž na roli náboženských vůdců, kteří mají tradičně v islámských zemích významný vliv na obyvatelstvo. Hlavní cílovou skupinou jsou mladí lidé a ozbrojené a bezpečnostní složky.

4.1.2 Zdravotnictví

Jemenská vláda si uvědomila důležitost tohoto sektoru a potřebu uspokojit požadavky obyvatel, zvláště chudých. Za tímto účelem bude potřeba přijmout finančně úspornější a efektivnější metody poskytování zdravotnických služeb na dostupné úrovni. Na druhou stranu bude potřebná minimální finanční spoluúčast veřejnosti. Dalším krokem je zaměření zdravotnictví na tři hlavní oblasti. Těmi jsou poskytnutí základní lékařské péče chudým při zachování principu spoluúčasti, poskytování preventivního zdravotnictví jako je rozšířený očkovací program, stravovací a zdravotní vzdělávací program. Poslední oblastí je zvýšení podpory programů boje s endemickými chorobami, kde patří např. průjmová

onemocnění, malárie, schistosomiáza, tuberkulóza, hepatitida, AIDS a chronická onemocnění. (PRSP, 2002, s. 74-75)

Strategie dle PRSP (2002, s. 75):

- zvýšení efektivity využívání finančních prostředků díky přijetí pokročilých administrativních a finančních systémů. Dále přijetí principu spoluúčasti pacientů za účelem navýšení finančních prostředků na nákup léků a na údržbu zdravotnických zařízení;
- regulace soukromého zdravotnictví;
- přijetí většího počtu zaměstnanců do zdravotnictví z řad žen. Zejména na posty zdravotních sester a porodních asistentek;
- přeložení zdravotnického personálu z oblastí s přebytkem zdravotníků do oblastí s nedostatkem personálu za předpokladu vytvoření lukrativních nabídek pro tyto osoby;
- navýšení finančních prostředků na zdravotnictví ze státního rozpočtu a pokrytí zbývajících počtu obyvatel lékařskou péčí;
- dovoz generických léčiv a jejich plná úhrada pacientem a přesměrování takto získaných financí do zdravotnického fondu, který bude financovat lékařskou péči pro chudé;
- podpořit NGOs v poskytování lékařské péče obyvatelům, zvláště pokud počet NGOs zůstane řádově stejný jako dosud;

Prioritních projektů ve sféře zdravotnictví je hned několik. První je skupina projektů pro boj s endemickými chorobami a pro boj s podvýživou. Dále Jemenská vláda jako své priority vytyčuje vybavení zdravotnických zařízení moderními technologiemi, zlepšení zdraví matek a kojenců. Poslední prioritou je zlepšení zdravotnictví v governorátu Marib, kde je pokrytí i kvalita zdravotnických služeb nejnižší. (PRSP, 2002, s. 75-76)

4.1.3 Školství a vzdělání

Pokrok Jemenu a realizace ekonomického a sociálního rozvoje je závislý na zvyšující se produkci a produktivitě, správném využívání zdrojů, vypořádání se s výzvami globalizace a udržení kroku s rozvojem moderních technologií. Vzdělání je

klíčem k dosažení těchto cílů a postupuje všechny sektory ekonomiky státu. Základní vzdělání je klíčové pro rozvoj venkova, zemědělství a jeden z faktorů ovlivňujících průmyslovou produktivitu. Vzdělání žen a dívek je důležité pro zlepšení zdraví žen a dětí, pro snížení populačního růstu a pro zlepšení postavení žen.

Jemen se zaměřuje na čtyři základní témata v rozvoji školství. Jedná se o zlepšení vzdělávacího prostředí, zlepšení managementu sektoru a orientace na decentralizaci, základní školství a vzdělání žen a dívek. (*PRSP, 2002, s. 76*)

Strategie rozvoje základního školství:

- umožnit všem docházku na základní školu;
- podporovat školní docházku dívek, zejména ve venkovských oblastech za účelem snížení propasti ve vzdělání mezi muži a ženami;
- výstavba nových škol po diskuzi s místními komunitami, oplocení a vybavení škol splachovacími toaletami, zvláště těch dívčích;
- zřizování dívčích tříd na vyšším stupni základní školy;
- zaměstnání většího počtu kompetentních učitelek pro vyšší stupeň základní školy;
- osvobození dívek od placení školného a finanční podpora rodin studujících dívek;
- rozdělení dotací na vzdělání mezi jednotlivé governoráty, ale i mezi jednotlivé úrovně školství ve prospěch základního školství;

Prioritními projekty v oblasti základního školství je budování nových škol zvláště pro dívky, údržba stávajících a vybavení škol nábytkem. Jedná se zhruba o dobudování 4 200 tříd a o rekonstrukci 700 tříd. Vzdělávání nových budoucích kantorů, vytvoření map vzdělávacích zařízení pro osm governorátů, databází, statistik školství a sběr dat a informací o školství. (*PRSP, 2002, s. 77-78*)

Strategie rozvoje odborného a technického vzdělávání:

- rozšířit počet odborných a technických škol. Vytvořit několik velkých vzdělávacích center bezprostředně u průmyslových oblastí, kde by měly spolupracovat s podniky a lépe naplňovat požadavky trhu práce kvalitativně i kvantitativně;
- modernizace stávajících zařízení;

Prioritní projekty pro odborné a technické vzdělávání se týkají postavení 35 nových vzdělávacích center, vybavení 15 vzdělávacích center a vytvoření nových specializovaných odvětví i pro ženy. Vybudování polytechnického institutu a vzdělání jeho budoucích kantorů. Vybudování pěti řemeslných institutů ve městech Sanaá, Hodeidah, Taiz a Sa'ada, které budou podporovat tradiční řemesla. Vybudování čtyř vzdělávacích institutů pro dívky. (*PRSP, 2002, s. 78*)

4.1.4 Vodohospodářství

Problematika vodních zdrojů je v Jemenu jedna z nejpálčivějších otázek. Nedostatek kvalitních vodních zdrojů a jejich znečištění je nejvíce patrné ve velkých městech, kde je největší koncentrace obyvatel. Příčin je celá řada, jak již bylo nastíněno v kapitole 3.2. Připomenu jen ty nejdůležitější, kterými je nedostatečná efektivita nebo absence vodovodních a kanalizačních sítí, nedostatečná efektivita samotného využívání vody a přílišný tlak na vodní zdroje.

Strategie managementu vodních zdrojů dle *PRSP (2002, s. 72, 80)*:

- posílení pravomocí institucí zodpovědných za problematiku vodních zdrojů;
- změna právních norem regulujících využívání vodních zdrojů a upravujících ochranu vodních zdrojů;
- finanční spoluúčast veřejnosti na využívání vodovodních a kanalizačních služeb;
- podpora projektů zvyšujících efektivitu využívání vodních zdrojů nejen v zemědělství, ale i v domácnostech;
- ochrana vodních zdrojů před znečištěním a výstavba a rekonstrukce kanalizační sítě;
- rozdělení vody na vodu užitkovou a pitnou, stanovení pravidel pro využívání obou druhů vody;
- vzdělávání pracovníků vodohospodářských zařízení a pracovníků v sektoru vodovodů a kanalizací, za účelem zlepšení jejich plánovacích, technických a administrativních schopností;

V této oblasti existuje celá řada prioritních projektů pro Jemenskou vládu. Je možné je rozdělit na dvě skupiny. První se zabývá vodními zdroji a druhá managementem distribuce a využívání vody.

- 1) Rozvoj sítě monitorovacích stanic, které budou poskytovat informace do klimatické a hydrologické databáze. Ta poskytne cenné informace pro realizaci vodohospodářských projektů, jako jsou přehrady a pro efektivnější využívání vody např. v zemědělství. Dalšími projekty jsou projekty studující a monitorující zásoby podzemní vody a podporující jejich udržitelné využívání. Projekty podporující využívání vody užitkové v zemědělství oproti čerpání vody podzemní. Podpora plodin nenáročných na vodu, plodin ekonomicky významných pro společnost a rozšiřování závlahového zemědělství. (*PRSP, 2002, s. 73*)
- 2) Rekonstrukce a rozšíření vodovodní a kanalizační sítě v hlavním městě Sanaá. Budování nových vodovodních a kanalizačních sítí, čističek odpadních vod v několika velkých městech. Hloubení dalších vodních zdrojů a výstavba vodovodů a kanalizací ve venkovských oblastech. (*PRSP, 2002, s. 81*)

4.1.5 Energetika

Sektor energetiky má vysoký strategický význam pro budoucí rozvoj země a hospodářský růst. Hlavním problémem je nedostačující kapacita jemenské energetiky, nedostatečné pokrytí populace elektrickou energií a vysoké ztráty v rozvodných sítích. Nemluvě o malém podílu alternativních zdrojů na výrobě energie.

Strategie dle *PRSP (2002, s. 81-82)*:

- rekonstrukce elektráren a generátorů elektrické energie;
- přilákání soukromých investorů do sektoru energetiky a převedení zodpovědnosti za údržbu, produkci a distribuci na tyto investory;
- důraz na decentralizaci sektoru, zefektivnění operací a zlepšení služeb pro zákazníka;

- vytvoření tarifního systému plateb za elektrickou energii při zachování finanční dostupnosti;
- vzdělávání zaměstnanců v sektoru energetiky, zejména s důrazem na provoz a údržbu elektráren a rozvodných sítí;
- zaměřit rozvojové úsilí na hustě osídlené regiony a velmi zanedbané regiony země;
- důraz na alternativní zdroje energií a jejich zavádění do praxe ve venkovských a ostrovních oblastech Jemenu;

Mezi prioritní projekty v sektoru energetiky patří vybudování tepelné elektrárny o výkonu 300 MW v governorátu Marib. Dále vybudování dvou elektráren v governorátech Sanaá a Aden o výkonech 120 MW a 80 MW. Budování generátorů využívajících alternativních zdrojů energií. Modernizace rozvodných sítí v pobřežních oblastech, kde dochází k častým výpadkům dodávek elektrického proudu v důsledku klimatických podmínek. Zesílení výkonu elektráren Al-Hali (Hodeidah), Khoumaksar (Aden), Usaifarah (Taiz) a elektrárny v jižním Sanaá. Elektrifikace oblastí al-Qafr, Al-Saddah a Al-Nadirah. (*PRSP, 2002, s. 82*)

4.1.6 Sociální zabezpečení

Změna povahy chudoby v Jemenu k strukturální formě přinesla nové obtíže pro síť sociálního zabezpečení a snížila její efektivitu. Dlouhodobý úspěch reforem závisí na schopnosti státu ochránit obyvatele nejvíce zranitelných a křehkých částí společnosti, a proto je nutné provést reformu sítě sociálního zabezpečení (dále jen SSZ). (*PRSP, 2002, s. 85*)

Strategie reformy SSZ a sociální ochrany dle *PRSP (2002, s. 85)*:

- rozšíření ochrany SSZ na nejchudší obyvatele a obyvatele nejvíce vystavené negativnímu vlivu průvodních jevů reforem. Podmínkou je navýšení zdrojů Fondu sociální ochrany;
- směřování projektů do nejchudších regionů;
- alokace zdrojů pro aktivity, které podporují vznik pracovních míst;
- rozvoj finančních zdrojů SSZ skrze dobročinnost, zdanění Khatu, rozvojovou spolupráci a předání některých aktivit lokálním autoritám;

- revize a evaluace rolí jednotlivých programů v rámci SSZ za účelem zvýšení efektivity systému;
- provedení penzijní reformy, tak aby výše penzí odpovídala životním nákladům;
- vertikální rozšíření systému na zdravotní pojištění a rozšíření v horizontálním směru k pokrytí většího počtu zaměstnanců v soukromém sektoru;
- zřízení databáze sociálního zabezpečení a zavedení výpočetní techniky k jejímu spravování, za účelem efektivnějšího fungování celého systému;

Prioritní projekty v sektoru sociálního zabezpečení se týkají především opětovného zapojování tělesně postižených do společnosti, spolupráce s obyvateli na řešení jejich problému v rámci občanských aktivit, zřízení celkové databáze indikátorů chudoby a jejich monitoringu za účelem vytvoření profilů chudoby jednotlivých skupin společnosti a zvýšení efektivity programů boje s chudobou. (*PRSP, 2002, s. 86*)

4.2 Současná rozvojová spolupráce s Jemenem

Jemen je součástí skupiny nejméně rozvinutých zemí, tzv. LDCs. Proto se zde setkává velké množství dárců, ať už bilaterálních nebo multilaterálních. Mezi nejvýznamnější donory patří Německo, Evropská komise a Nizozemí. (*MPIC, 2005a*)

Tab. č. 2: Přehled donorů v Jemenu a objem jejich ODA za léta 1990-2004 (*MPIC, 2005a*)

Donor	ODA v mil. USD (1990-2004)
Německo	280
Evropská komise	250
Nizozemí	240
OSN a jeho přidružené organizace	180
USA	147
Mezinárodní NGOs	86
Velká Británie	28
ostatní	35
Celkem	1 246

V Jemenu vznikl při Ministerstvu pro plánování a mezinárodní spolupráci odbor pro koordinaci rozvojové spolupráce, který se nazývá DAC Unit (Development Aid Coordination Unit). Hlavním cílem tohoto odboru, jak už z názvu vyplývá, je koordinace rozvojového úsilí v Jemenu, ale nejen to. Prakticky má zastřešovat celou problematiku rozvojové spolupráce v Jemenu. Dále plní tento odbor funkci poradního orgánu Ministerstva pro plánování a mezinárodní spolupráci, vytváří rozvojové strategie Jemenu a má vytvořit jakousi rozvojovou databázi o donorech a projektech v Jemenu. (MPIC, 2005b)

4.3 Rozvojové příležitosti ČR v Jemenu

Jaké jsou potenciální rozvojové příležitosti ČR v Jemenu? Odpověď na tuto otázku není jednoznačná, ale určitě by tyto příležitosti měly splňovat několik podmínek. První podmínkou je naplnění principu spolupráce. Tzn. poskytování rozvojové pomoci jen v případě poptávky cílové země, a ne na objednávku donora. (OECD, 1996, s. 14)

Druhá podmínka, je otázkou komparativních výhod. Myšlenka je velice prostá. Nemá smysl poskytovat pomoc v oblasti, kde nemá donor komparativní výhodu oproti donorům jiným. V čem tedy vidí Česká republika své komparativní výhody? Podle „Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002-2007“, kterou prezentuje na svých stránkách *ROZVOJOVÉ STŘEDISKO (2001, s. 4)*, má Česká republika komparativní výhody v sektorech zdravotnictví, vzdělání, energetiky, ve vybraných oblastech strojírenství a v sektoru životního prostředí.

Česká republika již definovala tři základní sektory, ve kterých vidí své rozvojové příležitosti v Jemenu. Těmi sektory jsou: vodohospodářství, energetika a vzdělání. (MZV, 2005a, s. 4) Všechny tyto sektory bezpochyby splňují výše uvedené podmínky, ovšem je třeba říci, že Česká republika nedisponuje velkými finančními prostředky, a proto je schopna realizovat jen menší projekty. Vláda ČR uvolní na rozvojovou spolupráci přibližně 750 mil. korun ročně. Tyto peníze budou využity jak na již probíhající projekty, tak na nové projekty, ale i na administrativní náklady a budování kapacit NGOs. (ROZVOJOVÉ STŘEDISKO, 2006b, s. 3) V případě NGOs tomu není jinak, ty rovněž nedisponují velkými finančními prostředky.

Česká rozvojová pomoc by se měla tříštit co nejméně, a proto je třeba zaměřit se v Jemenu na 1-2 sektory, mezi kterými existuje určitá úroveň korelace. Samozřejmě výběr

těchto sektorů by měl naplňovat výše uvedené principy spolupráce a komparativních výhod. Samotný výběr tří sektorů, vodohospodářství, energetiky a vzdělání, schválený vládou usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004 splňuje výše uvedené principy, ale zasluhuje zamyšlení nad relevantností a přínosem českých projektů v sektoru energetiky. (MZV, 2005a, s. 4)

4.3.1 Energetika

Určité pochybnosti vyvstávají, podíváme-li se na potřeby tohoto sektoru v Jemenu a možnosti české rozvojové spolupráce. Jemenská energetika totiž v první řadě potřebuje generální opravy infrastruktury a masivní navyšování výkonu energetiky a v druhé řadě zvýšení rozsahu elektrifikace. Možnosti české rozvojové spolupráce jsou v tomto ohledu značně limitovány, jelikož rozpočet vládní rozvojové spolupráce i rozpočty NGOs jsou schopny financovat jen malé projekty s rozpočtem řádově v miliónech a výjimečně v desítkách miliónů korun na rok, které ovšem nesplňují finanční nároky na výstavbu elektráren a rozvodných sítí.

Na druhou stranu dostačují na elektrifikaci venkovských oblastí, zavádění agregátů a solárních panelů. Zde se ale nabízí otázka: „*Bude právě tato forma rozvojového úsilí dostatečným přínosem a není lepší investovat tyto prostředky jinak?*“ Odpověď je relativně jednoznačná a to hned z několika důvodů. Prvním je fakt, že nemá smysl elektrifikovat další oblasti Jemenu, jestliže samotná energetika je schopna uspokojit jen 88% dosavadní poptávky a druhým argumentem proti je přínos takového jednání. Venkovské domácnosti, které tvoří 73,5% obyvatel, se podílely jen 3% na odběru elektrické energie všech odběratelů. Tudíž několik malých českých projektů zaměřených tímto směrem by bylo jen kapkou v moři a nepřineslo by výraznější zlepšení. Toto tvrzení podporuje třetí argument proti a tím je naléhavost problému. Oproti sektoru energetiky je jasnou prioritou sektor vodohospodářství, kde bude určitě účelnější tyto prostředky investovat.

Sektor energetiky zůstává nicméně velice atraktivním z pohledu soukromých investorů, kteří disponují dostatečnými finančními prostředky na realizaci velkých projektů.

4.3.2 Vodohospodářství

Výběr sektoru vodohospodářství je pochopitelnou záležitostí. Jednoznačnými „pro“ jsou naléhavost a vážnost problému. Voda je základním předpokladem pro život, a pokud se nezačne v Jemenu rychle jednat, mohlo by dojít až na katastrofické scénáře. Další stránkou věci je fakt, že voda je limitující nejen pro život lidí, ale i pro průmysl a zemědělství, které v rozvoji Jemenu budou hrát nepostradatelnou roli.

Z pohledu České republiky je vodohospodářství také jasnou prioritou zejména z důvodu českého „*know how*“ a to nejen z průmyslového, ale i rozvojového hlediska, jelikož Česká republika realizuje v tomto sektoru velké množství projektů i v jiných rozvojových státech světa. (*ROZVOJOVÉ STŘEDISKO, 2006a*)

Konkrétně by se měla Česká republika zaměřit na opravy a výstavbu nových čističek odpadních vod, vodovodů a kanalizací. Dále na hloubení nových studen, budování protipovodňových zábran, nádrží a rezervoárů na vodu, jednoduchých zavlažovacích mechanismů a na školení jemenského personálu, který bude v tomto sektoru zaměstnán. (*PLEŠINGER, 2005b*)

4.3.3 Vzdělání

Vzdělání obyvatel Jemenu má hluboký význam. Ovlivňuje totiž velkou měrou všechny oblasti rozvoje lidské společnosti. Z hlediska výběru tohoto sektoru je relevantní jeho vliv na populační problémy, rozvoj průmyslu, růst ekonomiky, zdravotnictví a problematiku gender. Právě enormní populační růst je největší překážkou v rozvoji Jemenu a na příkladech z minulosti i současnosti lze vidět, že jediným možným řešením je vzdělávání obyvatel a kvalitní síť sociálního zabezpečení. Populační politika se z počátku jeví jako velice efektivní nástroj kontroly populačního růstu, ovšem na druhý pohled s sebou přináší mnoho nežádoucích doprovodných jevů, které lze dnes dobře pozorovat v Číně. (*WIKIPEDIA, 2006c*)

Z pohledu České republiky jako donora je vzdělání rovněž oblastí, kde má Česká republika komparativní výhodu. Česká rozvojová spolupráce může nabídnout projekty zaměřené na výstavbu nových škol a rekonstrukci stávajících vzdělávacích zařízení. Dále projekty zaměřené na motivaci dívek ke školní docházce anebo na vybavení škol, např. podporou místních výrobců nábytku a školních pomůcek.

4.3.4 Doporučení

Pro rozvojovou spolupráci vydala komise DAC při OECD směrnice, které jsou spíše doporučeními než závaznými pravidly. Tyto směrnice si kladou za cíl zvýšení efektivity rozvojové spolupráce. Nejdůležitějšími principy, které tyto směrnice shrnují, jsou koordinace pomoci a nevázaní pomoci, tzv. „*untying*“.

Koordinace rozvojového úsilí sleduje několik výhod. Předchází se tak překrývání aktivit jednotlivých donorů a naopak využívá výhod spojení aktivit donorů, ke kterým patří předávání zkušeností a možnost realizovat společně finančně náročnější projekty. (*OECD/DAC, 1996, s. 13*)

Nevázaní pomoci má význam z pohledu etiky rozvoje a z pohledu akceptora. Podstatou tohoto principu je nepodmiňovat pomoc nákupem zboží z donorské země. Realita je ovšem jiná. Mnoho donorů podmiňuje pomoc nákupem drahé techniky z vlastní země, přitom porovnatelnou techniku je možno zakoupit mnohem levněji jinde. Donoři často poskytují techniku za podmínky nákupu náhradních dílů a servisu z donorské země. Ve vázaní pomoci je jasný kalkul směrem k podpoře domácího hospodářství a odvádí tak potenciální přínos pomoci od akceptorské země. (*OECD/DAC, 2001, s. 2*)

4.4 Ohrožení rozvojových aktivit v Jemenu

Ohrožení rozvojových aktivit mohou pramenit z mnoha zdrojů. Mezi nejvýznamnější zdroje potencionálního ohrožení mohou patřit odlišné fyzicko-geografické podmínky, kulturní a náboženské odlišnosti, vnitropolitická stabilita země, geopolitická stabilita regionu, situace na komoditních trzích atd. Dle mého názoru představují v Jemenu potenciální ohrožení kmeny, terorismus, korupce a výkyvy v cenách ropy.

4.4.1 Kmeny a terorismus

Ačkoliv se může na první pohled zdát, že tyto dva pojmy s sebou nesouvisejí, mají spolu mnoho společného. Hlavním společným rysem je náboženský konzervativismus a radikálnost kmenů a teroristů. Dále skeptický pohled na jemenskou vládu a západní svět. Jemenské kmeny často poskytují útočiště teroristům. Kmeny totiž sídlí ve špatně dostupných horských oblastech, kde centrální vláda nemá prakticky žádnou moc. Nejčastěji se v souvislosti s teroristy hovoří o Al-Kaidě. Ta má v Jemenu silnou pozici hned ze dvou důvodů. Prvním a důležitějším důvodem je fakt, že mudžahedíni

v Afghánistánu pocházejí nejčastěji po Saúdské Arábii z Jemenu a po ukončení ruských aktivit v Afghánistánu se jich velké procento vrátilo domů. (CFR, 2007)

Druhým důvodem je původ rodiny bin-Ládinů, která pochází z jemenské provincie Hadramaut. (WIKIPEDIA, 2007)

Negativní vliv kmenů je možné vnímat hned z několika pohledů. Problematická může být realizace rozvojových projektů na kmenových územích z důvodů špatného dialogu a sporů s jemenskou vládou. Kmeny totiž považují území, která obývají za svá a v určitých situacích může být nutné vyjednávat nejen s vládou, ale následně i s kmeny. Dalším problémem by mohl být negativní pohled kmenů na aktivity západních zemí, byť jsou rozvojové. S čímž souvisí také kmenová podpora teroristů. (MANEA, 2000)

Terorismus sám o sobě není akutní hrozbou pro rozvojovou spolupráci v Jemenu. Sice v minulosti byly zaznamenány teroristické akce proti západním cílům, ale na druhou stranu jen jeden násilný akt byl namířen přímo na zahraniční humanitární nebo rozvojové pracovníky nebo jejich aktivity. K tomuto případu se nepřihlásila žádná z teroristických sítí. (CNN, 2002)

Nebezpečí spočívá především v napjatém klimatu místní společnosti a v protizápadních náladách. Tato situace se ukázala být výbušnou zejména po 11. září 2001 a po vyhlášení „války s terorismem“ USA a jejich nátlakem na jemenskou vládu. Prezident Ali Abdullah Sáleh se tak dostal do velice nepříznivé situace. Veřejné mínění je proti spolupráci s USA, o pobytu ozbrojených složek americké armády nemluvě. Na druhou stranu je Jemen životně závislý na zahraniční pomoci, která proudí zejména z USA a od jejich spojenců. Na konci března 2002 se odehrály v Sanaá masové protesty, jako reakce na stupňující se násilí v pásmu Gazy a na Západním břehu Jordánu v Izraeli. Protesty nebyly namířeny ryze proti Izraeli, ale také proti USA a vládě. V souvislosti s nimi byla uzavřena ambasáda Spojených států, zrušeny oslavy sjednocení, uzavřeny obchody se střelivem a výbušninami a posíleny pořádkové jednotky v ulicích. Tyto události ukázaly, jaké jsou ve skutečnosti nálady ve společnosti a jsou pro jemenskou vládu varováním. (LEUPP, 2002)

Potenciální zhoršení vnitropolitické situace a snížení bezpečnosti jsou výraznou překážkou pro realizaci rozvojových aktivit a udržitelnost projektů je v případě špatné bezpečnostní situace velmi nejasná. Důsledkem by bylo snížení aktivit donorů, což v

celkovém kontextu představuje ohrožení pro rozvoj celé země a ne jen konkrétní rozvojové aktivity.

4.4.2 Korupce

Korupce je v Jemenu velice rozšířená. Podle nevládní organizace *TRANSPARENCY INTERNATIONAL (2006a)*, měl Jemen v roce 2006 hodnotu CPI³ 2,6 a nacházel se na 111. pozici ze 163 zemí.

Korupce má na rozvojové aktivity velice negativní vliv. Ke každé formě rozvojových aktivit lze přiřadit také určitou formu korupce. Např. rozvojová spolupráce ve formě podpory rozpočtu (budget support) a programové pomoci (programme aid) se vyznačuje přímými finančními toky do akceptorské země. Zde se nabízí prostor pro korupci zejména vládních úředníků a politiků. (*TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2005*)

Korupce v rozvojové spolupráci ve formě rozvojových projektů se může vyskytnout ve všech částech projektového cyklu a zahrnovat aktéry jak z veřejné správy, tak soukromého sektoru i členy realizačního týmu projektu. Tito aktéři často spolupracují mezi sebou, aby podpořili své korupční úsilí. (*TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2006b*)

Korupce navyšuje náklady na rozvojovou spolupráci a snižuje její efektivitu. Problémem korupce je její obtížná zjistitelnost a prokazatelnost. Komise DAC při OECD navrhla donorům tři základní principy, jak snížit riziko korupce:

- Snaha o dodržování již schválených relevantních dohod jako jsou UNCAC (UN Convention Against Corruption) a FATF (Financial Action Task Force) proti praní špinavých peněz.
- Omezení nabídky korupce. Tento princip se zaměřuje na donory a jejich domácí prostředí, zejména na klíčové složky obchodu, rozvojové spolupráce, diplomacie a také soukromý sektor.
- Začlenění již získaných poznatků o proti-korupčních metodách do rozhodovacích procesů vlád.

³ CPI (Corruption Perceptions Index), ukazuje rozšíření korupce ve veřejné správě a mezi politiky dané země. Nabývá hodnot od 0 do 10, přičemž čím je hodnota indexu větší, tím je rozšíření korupce menší. (*TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2006*)

Tyto principy jsou detailněji popsány v dokumentu nazvaném „Draft principles for donor action in anti-corruption“. (*OECD/DAC, 2005*)

4.4.3 Výkyvy v cenách ropy

Jemen je zemí, která je relativně bohatá na ropu. Podle odhadů pro rok 2006 vyprodukoval Jemen denně 380 000 barelů a přitom spotřeboval jen 80 000 barelů. Zbylé množství bylo určeno na export, v jehož struktuře zaujímá nemalou část 63 %. Důsledkem je vysoká závislost Jemenu na příjmech z ropy. Ty tvoří 70 % státního rozpočtu. (*YEMEN OBSERVER, 2007*)

Taková závislost na jednom zdroji příjmů může být velice nebezpečnou nejen pro ekonomiku, ale i pro rozvoj jako takový, který nelze chápat jen jako jednotlivé projekty. Úspěšnost rozvoje a reformních kroků závisí jak na aktivitách donorů, tak i na aktivitách státu. Obě složky se navzájem propojují, a pokud by došlo k omezení příjmů Jemenu, došlo by i ke zpomalení nebo zastavení reformních kroků a rozvojových aktivit vlády. To by následně sabotovalo i aktivity donorů.

Naštěstí pro Jemen je v současné době situace opačná a ceny ropy na světových trzích provázejí výrazné výkyvy spíše směrem vzhůru. (*WRTG ECONOMICS, 2005*)

Jemen má také dostatečné zásoby této suroviny, které se odhadují na 3,72 mld. barelů. (*CIA-The World Factbook, 2006*)

Závěr

Jak již z názvu vyplývá, snaží se tato práce zodpovědět otázky týkající se efektivní realizace českých rozvojových aktivit v Jemenu. Jak zde může Česká republika co nejefektivněji zúročit své rozvojové úsilí? Čeho by se měla vyvarovat a čemu by měla věnovat zvýšenou pozornost? K nalezení odpovědí je třeba vycházet ze znalosti fyzicko-geografických i socioekonomických podmínek Jemenu a také jeho nejpalčivějších problémů. Neméně důležitá je komunikace s ostatními donory, kteří v Jemenu působí. Jejich zkušenosti a koordinace jejich aktivit s českými jsou nepostradatelné pro efektivní a udržitelné rozvojové aktivity v Jemenu.

Jemen čelí nejrůznějším problémům, z nichž nejzávažnější jsou problémy vycházející z populační exploze, krize vodních zdrojů, nevyhovující úrovně infrastruktury a špatného stavu sektorů vzdělávání a zdravotnictví. České rozvojové aktivity v Jemenu by měly vycházet z potřeb Jemenu a snažit se řešit aktuální problémy. Na druhou stranu není Česká republika schopna díky velikosti své ekonomiky a množstvím finančních zdrojů vyčleněných na rozvojovou spolupráci, obsáhnout všechny rozvojové příležitosti v Jemenu. Zaměřit by se měla proto na ty nejnaléhavější rozvojové výzvy, kde má zároveň komparativní výhody oproti jiným donorům.

Z analýzy těchto podmínek vyplývají tři hlavní sektory, kde se české rozvojové aktivity mohou realizovat. Jsou jimi sektor vodohospodářství, vzdělání a energetiky, i když sektor energetiky má význam spíše pro soukromý sektor a investiční aktivity z důvodu vysoké finanční náročnosti. Vodohospodářství je sektor, kde má Česká republika silnou komparativní výhodu a navíc problém krize vodních zdrojů je v Jemenu jeden z nejzávažnějších. Sektor vzdělání, je velice důležitým pro zdárný rozvoj ekonomiky Jemenu a má vliv na mnoho jiných problémů a jevů ve společnosti. Má klíčový význam pro snižování neúnosně vysoké porodnosti v Jemenu. Při realizaci následných rozvojových aktivit v těchto sektorech, je třeba zohlednit některá ohrožení. Těmi nejakutnějšími jsou korupce, protizápadní nálady a místní kmeny, které kontrolují značnou část zejména horských oblastí Jemenu. Na druhou stranu se dosavadní rozvojová spolupráce s Jemenem setkala z jemenské strany s velice kladnými ohlasy a existuje zde velká poptávka po další rozvojové spolupráci s Českou republikou.

Ze strany České republiky je třeba vykonat ještě mnoho práce na poli rozvojové spolupráce a to nejen ve směru prohlubování znalostí a zkušeností týkajících se

projektového managementu nebo samotných prioritních zemí. Velká pozornost by měla být věnována změnám institucionálního rámce České rozvojové spolupráce a jejího obrazu, který je vrytý do povědomí obyvatel České republiky. Klíčovými kroky v těchto dvou oblastech jsou zřízení Rozvojové agentury a zlepšení povědomí o české rozvojové spolupráci u obyvatel ČR. Rozvojová agentura je klíčovou pro zvýšení efektivity samotné rozvojové spolupráce, díky větší pružnosti navrhovaného systému, lepší koordinaci rozvojových aktivit a jedinému cíli této instituce, kterým bude co největší efektivita rozvojových aktivit. V současné době lze o tomto cíli u mnohých projektů realizovaných jednotlivými resortními ministerstvy vážně pochybovat. Co se týče zlepšení obrazu české rozvojové spolupráce u obyvatel ČR, jedná se spíše o úkol střednědobého horizontu. Nicméně lze ho dosáhnout pomocí rozvojového vzdělávání a sociální reklamy, zaměřené na rozvojové aktivity ČR a jednotlivé prioritní země.

Je velice důležité, aby daňoví poplatníci věděli, co je financováno z jejich daní a jaké výsledky takové počínání přináší. Obecně lze říci, že jedním z největších problémů naší společnosti je malá informovanost obyvatel ČR o aktuálních tématech, které zasahují náš stát a špatná komunikace mezi vládou a zbytkem společnosti. Z čehož následně pramení mnoho problémů způsobených dezinformacemi, které se v takovém prostředí velice snadno šíří. V úplném závěru je třeba říci, že volba Jemenu za jednu z prioritních zemí české rozvojové spolupráce nebyla nikterak scestnou, jelikož zde Česká republika určitě má co nabídnout a je schopna svůj rozvojový potenciál v této vyprahlé zemi Arabského poloostrova efektivně využít.

Shrnutí

Bakalářská práce pojednává o možnostech realizace českých rozvojových aktivit v Jemenu. V úvodu práce je popsán současný program české rozvojové spolupráce, jeho institucionální zajištění a zmíněny jsou i hlavní dokumenty týkající se ZRS ČR. Následně je věnována značná část charakteristice Jemenu, nejen po stránce fyzicko-geografické, ale i socioekonomické. Nechybí ani stručný přehled historie. Tato charakteristika tvoří základ pro snazší chápání příčin, důsledků a souvislostí problémů Jemenu, kterým je věnována největší část práce. Ty byly na základě své naléhavosti identifikovány jemenskou vládou a Světovou bankou jako největší překážky rozvoje Jemenu a jsou prostorem, kde je možné vymezit budoucí rozvojové aktivity donora. V našem případě České republiky. Příležitosti rozvojových aktivit ČR vplynuly na povrch průnikem čtyř hodnot. Těmi jsou: poptávka jemenské strany, možnosti ČR, její komparativní výhody a celkový přínos rozvojových aktivit. Při realizaci rozvojových projektů je třeba počítat s možnými komplikacemi, které vyvstávají z prosté odlišnosti prostředí jemenského od toho domácího. Proto byly v závěru nastíněny základní rizika pro české rozvojové aktivity v Jemenu.

Klíčová slova: Česká republika, Jemen, rozvoj, příležitost, ohrožení, bilaterální spolupráce

Summary

The thesis is enlarging on possibilities of implementation Czech development activities in Yemen. There are some basic information about actual Czech development programme, its institutional background and main documents covering Czech development co-operation in the outset of thesis. Later is thesis focusing on characteristics of Yemen, which is supplying theoretical base for better insight into causes, consequences and relations of Yemenis problems. These problems or development challenges are elaborated in next chapter. They were identified by Yemenis government in co-operation with the World Bank as the most imperative difficulties for development in Yemen and are also suitable area for donors activities. In our case Czech Republic. Opportunities for Czech development activities in Yemen are built up by intersection of four values. Those values are: demand of Yemen, possible supply of Czech Republic, Czech comparative advantages and comprehensive benefit of development activities. While implementing development projects, it is necessary to count with possible risks for such activities, which are rising up from differences of Yemenis environment from the Czech one. Therefore in conclusion there are characterized some risks for Czech development activities in Yemen.

Key words: Czech Republic, Yemen, development, opportunity, risk, bilateral co-operation

Použité zdroje

AL-ASHWAL, Ali M., *All renewable energy applications in Yemen are best practice* [online] 2005 [cit. 2006-08-16]. Dostupné z:

http://www.isesco.org.ma/ISESCO_Technology_Vision/NUM01/Ali%20M.%20Al-Ashwal/Ali%20M.%20Al-Ashwal.pdf

Britannica. *Yemen* [online]. 2006a [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <http://cache.eb.com/eb/image?id=5797>

Britannica. *Yemen – the land: plant and animal life* [online]. 2006b [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/eb/article-45254>

Britannica. *Yemen* [online]. 2006c [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/wdpdf/Yemen.pdf>

Britannica. *Yemen - history: Two Yemeni states* [online]. 2006d [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/eb/article-45274>

Britannica. *Yemen - history: Unified Yemen* [online]. 2006e [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/eb/article-45275>

Britannica. *Yemen - administration and social condition: The justice system* [online].

2006f [cit. 2006-07-21]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/eb/article-45265>

CIA-The World Factbook. *Yemen* [online]. 20.7.2006 [cit. 2006-07-21].

Dostupné z: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ym.html>

CNN.com. *U.S. aid workers killed in Yemen* [online]. 30.12.2002 [cit. 2007-02-25].

Dostupné z: <http://archives.cnn.com/2002/WORLD/meast/12/30/yemen.doctors/index.html>

Council on Foreign Relations. *Terrorism Havens: Yemen* [online]. 2007 [cit. 2007-02-20].

Dostupné z: http://www.cfr.org/publication/9369/terrorism_havens.html

EarthTrends. *Water resources and Freshwater ecosystems - Yemen* [online]. 2003 [cit. 2006-08-01].

Dostupné z: http://earthtrends.wri.org/pdf_library/country_profiles/wat_cou_887.pdf

EarthTrends. *Poverty resource - Yemen* [online]. 2006 [cit. 2006-08-01].

Dostupné z: <http://earthtrends.wri.org/povlinks/country/yemen.php>

LEUPP, G., *The „War on terrorism“ in Yemen* [online] 20.5.2002 [cit. 2007-02-12].

Dostupné z: <http://www.counterpunch.org/leupp0520.html>

MANEA, Elham M., *Yemen: The tribe and the state* [online] 12.8.2000 [cit. 2007-02-12].

Dostupné z: <http://www.al-bab.com/yemen/soc/manea1.htm>

MILLICH, L. – AL-SABRY, M., *The "Rational Peasant" vs Sustainable Livelihoods: The Case of Qat in Yemen* [online] 199- [cit. 2006-10-20]. Dostupné z: <http://ag.arizona.edu/~lilich/yemen.html>

MPIC. *International Cooperation* [online]. 26.9.2005a [cit. 2006-11-08]. Dostupné z: <http://www.mpic-yemen.org/new1/news.asp?newsID=184>

MPIC. *The Establishment of a Development Aid Coordination Unit (DAC Unit) for Harmonization and Alignment in Yemen* [online]. 20.3.2005b [cit. 2006-11-08]. Dostupné z: <http://www.mpic-yemen.org/new1/news.asp?newsID=59>

MZV. *Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Jemenskou republikou na období 2006-2010* [online]. 2005 [cit. 2006-07-21] 18 s. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=16155>

MZV. *Zahraniční rozvojová spolupráce ČR* [online]. 200?a [cit. 2006-07-21]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=3130&ido=329&idj=1&amb=1>

MZV. *Prioritní země zahraniční rozvojové spolupráce ČR* [online]. 200?b [cit. 2006-07-21]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=36517&ido=17148&idj=1&amb=1>

OECD/DAC. *Shaping the 21st century: The contribution of development co-operation* [online]. 1996 [cit. 2006-11-20] 19 s. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/23/35/2508761.pdf>

OECD/DAC. *Untying aid to the LDC* [online]. 2001 [cit. 2006-11-20] 7 s. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/16/24/2002959.pdf>

OECD/DAC. *Draft principles for donor action in anti-corruption* [online]. 21.9.2005 [cit. 2007-02-26]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/8/54/35901020.pdf>

OECD/DAC. *About* [online]. 2006 [cit. 2006-11-07]. Dostupné z: http://www.oecd.org/about/0,2337,en_2649_33721_1_1_1_1_1,00.html

OPRŠAL, Z. *Přednášky předmětu „Česká rozvojová pomoc“*. [ústní podání]. 2005. [cit. 2006-07-21].

PLEŠINGER, J., et al. *Zahraniční rozvojová spolupráce ČR* [online]. Poslední revize 27.12.2005a [cit. 2006-07-21]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=rs&id=3#>

PLEŠINGER, J., *Zpráva o studijní cestě do Jemenu 1.-20.4.2005* [online]. 2005b [cit. 2006-11-21] 31 s. Dostupné z: <http://www.fors.cz/docs/jemen.doc>

PRSP. *Poverty reduction strategy paper 2003-2005* [online]. 31.5.2002 [cit. 2006-11-20] 142 s. Dostupné z: http://povlibrary.worldbank.org/files/Yemen_PRSP.pdf

Rozvojové středisko. *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002-2007* [online]. 2001 [cit. 2006-11-20] 12 s. Dostupné z: http://www.rozvojovestredisko.cz/files/koncepce_ZRP_CR_2002-07.pdf

Rozvojové středisko. *Zahraniční rozvojová spolupráce ČR* [online]. Poslední revize 2004 [cit. 2006-07-21]. Dostupné z: http://www.rozvojovestredisko.cz/about_rspol.php

Rozvojové středisko. *Nové a pokračující bilaterální projekty rozvojové spolupráce v roce 2006* [online]. 6.11.2006a [cit. 2006-11-16] Dostupné z: <http://www.rozvojovestredisko.cz/download.php?id=69>

Rozvojové středisko. *Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2007* [online]. 2006b [cit. 2006-11-20] 6 s. Dostupné z: <http://www.rozvojovestredisko.cz/download.php?id=23>

ŠŤASTNÝ, K., et al. *Sokotra – Galapágy Indického oceánu* [online]. 2000 [cit. 2007-03-07]. Dostupné z: <http://www.cas.cz/ziva/obr/zivazdarma22-32.pdf>

Transparency International. *Corruption in aid: Budget support and programme aid* [online]. 7.12.2005 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: http://www.transparency.org/global_priorities/aid_corruption/corruption_aid/budget_support_programme_aid

Transparency International. *CPI 2006: press release* [online]. 6.11.2006a [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2006

Transparency International. *Corruption in aid: project support* [online]. 28.2.2006b [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: http://www.transparency.org/global_priorities/aid_corruption/corruption_aid/project_support_1

UNDP. *Human Development Report-Yemen* [online]. 2006 [cit. 2007-04-20]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/statistics/data/countries.cfm?c=YEM>

UNESCO. *Yemen* [online]. 2006 [cit. 2006-08-02]. Dostupné z: http://www.uis.unesco.org/profiles/EN/EDU/countryProfile_en.aspx?code=8850

University of Texas at Austin. *Perry-Castaneda Library Map Collectin – Yemen maps*. [online]. 14.3.2007 [cit. 2007-04-03]. Dostupné z: <http://www.lib.utexas.edu/maps/yemen.html>

WB. *Environment at a glance 2004 - Yemen* [online]. 2004 [cit. 2006-08-02]. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTEEI/Data/20859215/Yemen.pdf>

WHO. *Country - Yemen* [online]. 2006 [cit. 2006-08-02]. Dostupné z: <http://www.who.int/countries/yem/en/index.html>

- Wikipedia. *Yemen* [online]. 20.7.2006a [cit. 2006-07-21].
Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Yemen>
- Wikipedia. *Khat* [online]. 15.8.2006b [cit. 2006-08-16].
Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Khat>
- Wikipedia. *Yemen* [online]. 27.11.2006c [cit. 2006-11-27].
Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/One-child_policy
- Wikipedia. *Osama bin Laden: Family and childhood* [online]. 24.2.2007 [cit. 2007-02-25].
Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Osama_bin_Laden#Family_and_childhood
- Sherbrooke University. *Worldperspective – Yemen*. [online]. 200? [cit. 2007-04-03].
Dostupné z:
<http://worldperspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMTendanceStatPays?langue=en&codePays=YEM&codeStat=SP.POP.TOTL&codeTheme=1>
- WTO. *Members and observers* [online]. 2005 [cit. 2006-07-21].
Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_yemen_e.htm
- WRTG Economics. *Oil price history and analysis* [online]. 2005 [cit. 2007-03-06].
Dostupné z: <http://www.wtrg.com/prices.htm>
- Yementimes. *Yemen's GCC admission discussed* [online]. 2006 [cit. 2006-07-21].
Dostupné z: <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=936&p=local&a=3>
- Yemen Observer. *Future bright for oil and gas interests in Yemen* [online]. 24.2.2007 [cit. 2007-03-06]. Dostupné z: <http://www.yobserver.com/article-11769.php>

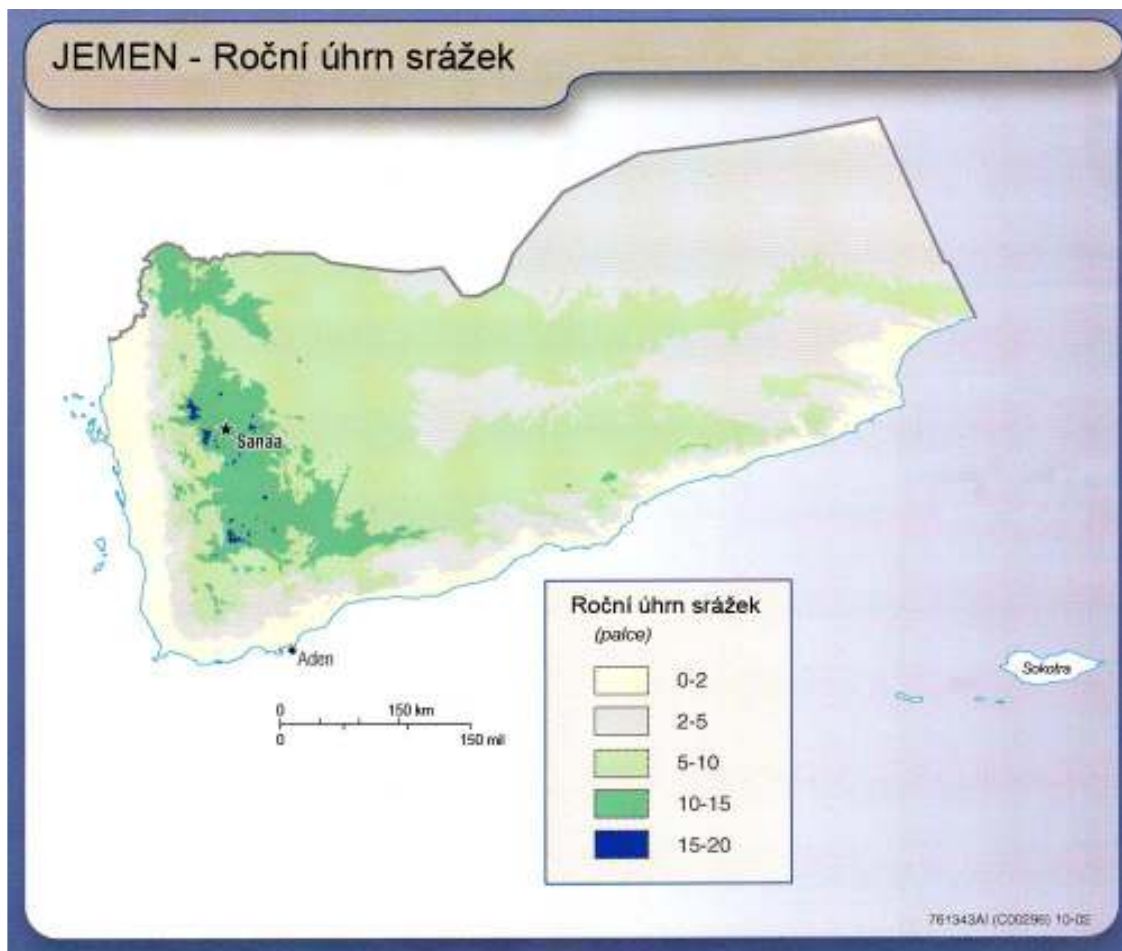
PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Mapa Jemenu



Zdroj: University of Texas at Austin (2007)

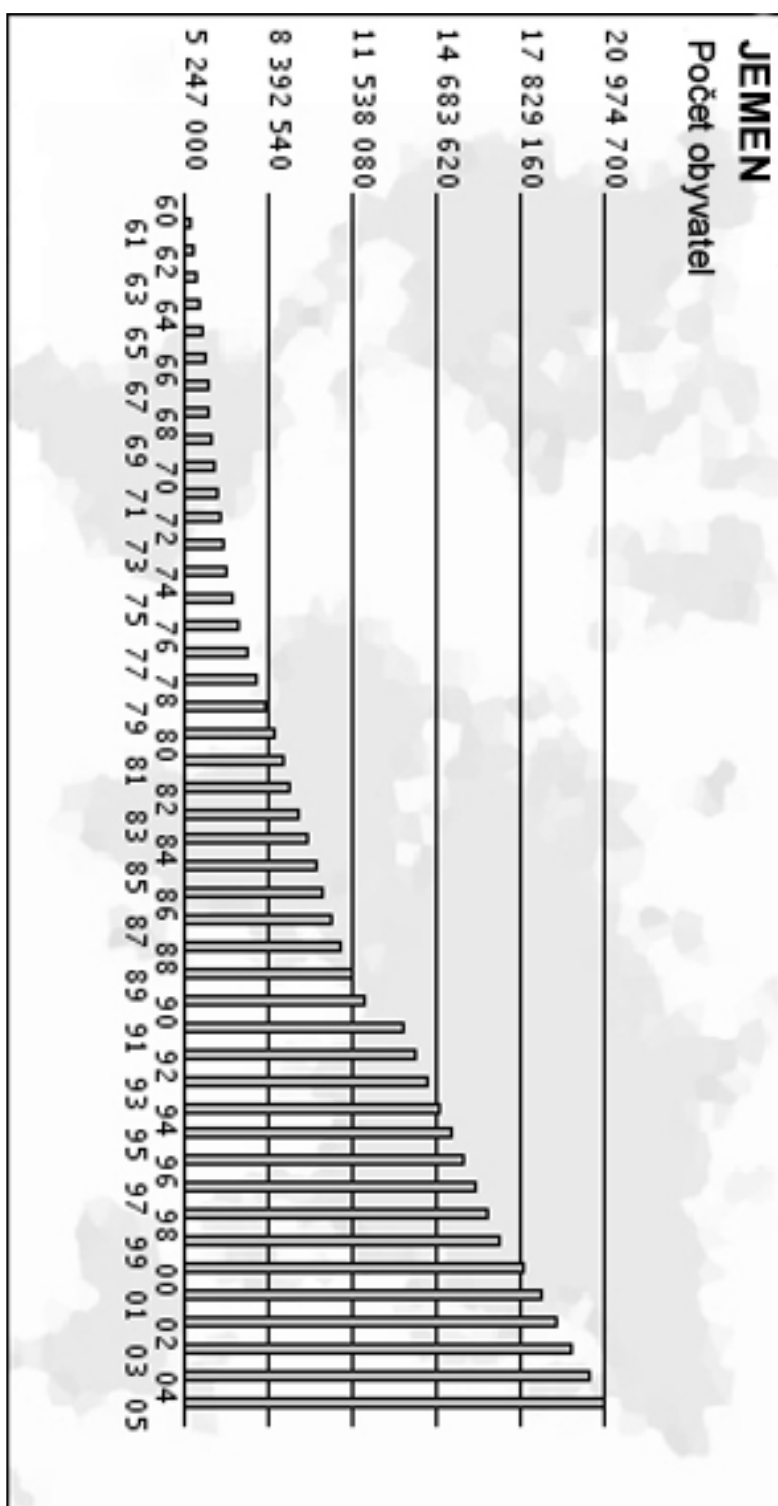
Příloha č. 3: Roční úhrn srážek v Jemenu⁴



Zdroj: University of Texas at Austin (2007)

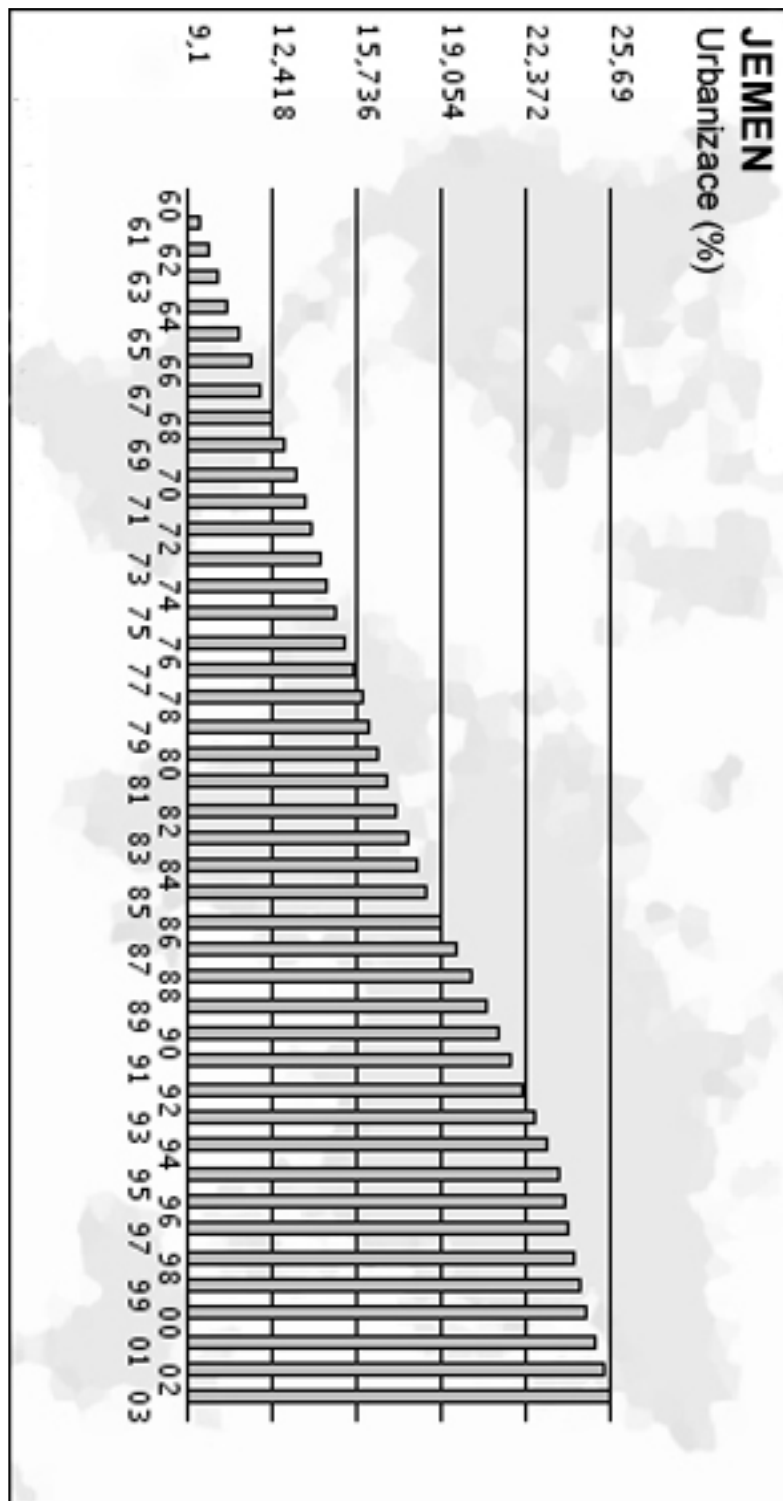
⁴ Jeden palec rovná se 25,4 mm

Příloha č. 4: Počet obyvatel Jemenu v letech 1960-2005



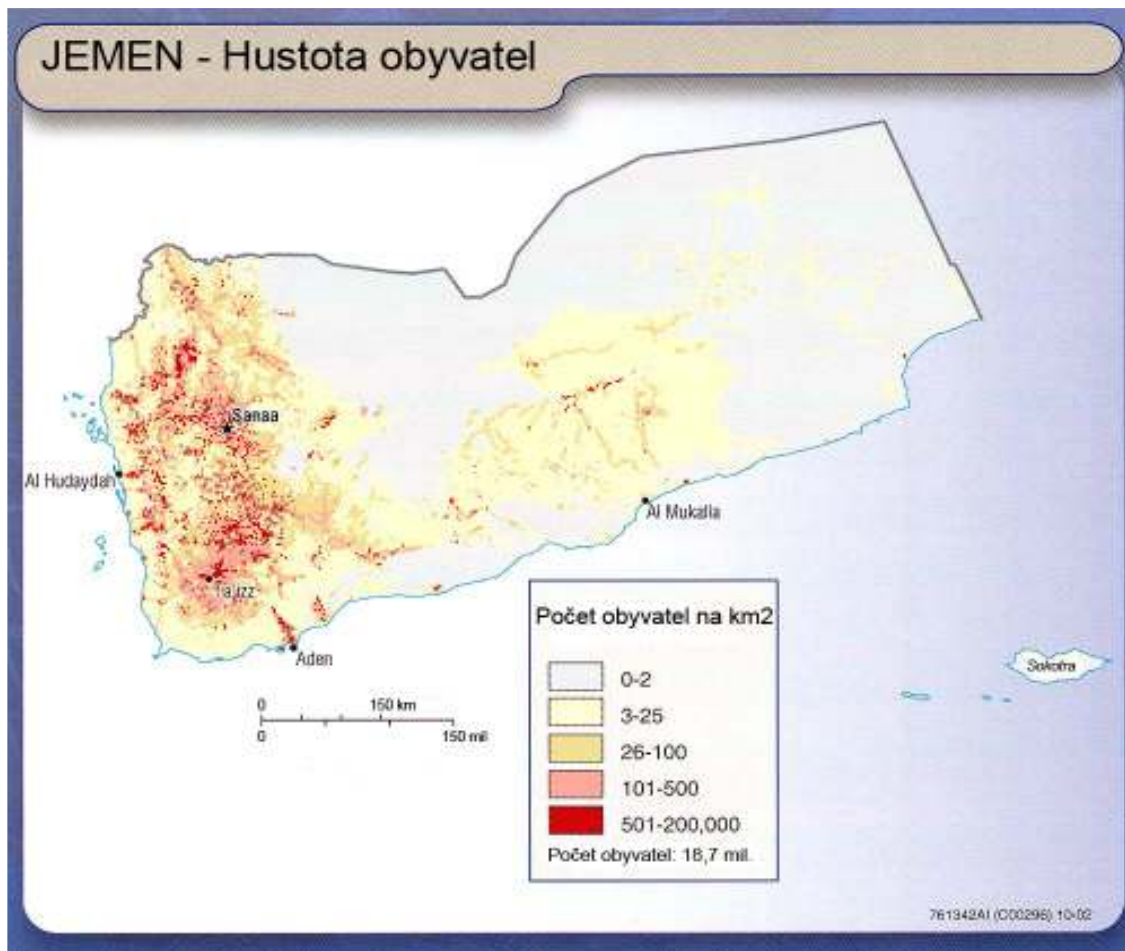
Zdroj: Sherbrook University (200?)

Příloha č. 5: Urbanizace v Jemenu



Zdroj: Sherbrook University (200?)

Příloha č. 6: Hustota obyvatel v Jemenu



Zdroj: University of Texas at Austin (2007)